

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА “МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА”

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: “Торговельно - економічне співробітництво України з державами ЄС”

здобувачки Хуссейн Олександр Олександрівни

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Громенкова Світлана
Вячеславівна

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	5
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	5
1.1 Сутність та особливості міжнародного торговельно-економічного співробітництва в сучасних умовах розвитку.....	5
1.2 Характеристика основних напрямків співпраці країн в торгово-економічній сфері.....	16
1.3 Договірні-правові засади торговельно-економічного співробітництва між Україною та державами ЄС.....	30
РОЗДІЛ 2.....	36
СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	36
2.1 Актуальний стан торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС: досвід євроінтеграції.....	36
2.2 Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.....	41
2.3 Інвестиційне співробітництво та його роль у розвитку економічних відносин Україна-ЄС.....	56
2.4 Перешкоди, виклики та вплив військової агресії на торговельно-економічне співробітництво України та ЄС.....	61
2.5 Перспективи та напрямки поглиблення співпраці України з країнами ЄС..	72
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації економічна взаємодія між державами відіграє дедалі важливішу роль. Торговельно-економічні зв'язки стали ключовими чинниками стабільності та розвитку країн. Важливим напрямом євроінтеграції України є зміцнення економічних відносин з Європейським Союзом (ЄС), що відкриває нові можливості для обміну товарами, послугами та інвестиціями.

Україна, рухаючись у напрямі інтеграції до ЄС, поглиблює співпрацю з його державами-членами, що сприяє економічному зростанню та зміцненню позицій на світовому ринку. Вихід на ринки ЄС допомагає розв'язувати внутрішні економічні проблеми, зокрема падіння купівельної спроможності, та зменшує негативний вплив внутрішніх чинників.

Завдяки вигідному розташуванню, родючим ґрунтам і кваліфікованій робочій силі Україна має передумови для ефективної інтеграції в економіку ЄС. Додаткові переваги — потужні галузі металургії, переробки та технологій — створюють сприятливі умови для розвитку експорту та залучення іноземних інвестицій.

Об'єктом дослідження виступає торговельно-економічна взаємодія між Україною та Європейським Союзом, що охоплює обмін товарами, послугами та рух інвестицій між цими суб'єктами міжнародної економіки.

Предмет дослідження становлять особливості організації, сучасний стан, основні тенденції, актуальні проблеми та можливі напрямки розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС.

Метою роботи є провести комплексне дослідження сучасного стану та динаміки торгово-економічних відносин між Україною та державами ЄС, виявити ключові чинники впливу, проблеми та потенціал співпраці, а також обґрунтувати шляхи її поглиблення.

Ця бакалаврська робота присвячена детальному вивченню та аналізу

торговельно-економічної співпраці між Україною та Європейським Союзом. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання:

- Дослідити аспекти європейської інтеграції в контексті торговельно-економічних зв'язків України з ЄС.
- Провести оцінку поточного стану торговельно-економічної взаємодії між Україною та Європейським Союзом.
- Проаналізувати обсяги зовнішньої торгівлі України з державами-членами ЄС.
- Визначити основні проблеми та виклики, що виникають у процесі співробітництва в умовах економічної та політичної нестабільності.
- Сформулювати рекомендації та окреслити можливі напрями вдосконалення взаємовідносин для досягнення взаємовигідного партнерства.

У процесі написання дослідження було застосовано широкий спектр методів, зокрема статистичний аналіз, поглиблений підхід, порівняльний та абстрактно-логічний аналізи. Для візуалізації результатів використовувалися графічні й табличні інструменти. Обробка статистичних матеріалів здійснювалася за допомогою програмного забезпечення MS Excel. Джерельну базу склали наукові статті, законодавчі документи, аналітичні огляди та інші авторитетні інформаційні ресурси.

Теоретичну базу дослідження складають наукові концепції, що розкривають природу торговельно-економічних взаємин, а також економіко-правові засади співпраці України з Європейським Союзом у цій сфері. Інформаційною основою слугували статистичні дані, зокрема матеріали Євростату, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної служби статистики України, а також чинні нормативно-правові акти, які регламентують зовнішньоекономічну діяльність.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1 Сутність та особливості міжнародного торговельно-економічного співробітництва в сучасних умовах розвитку

Торговельно-економічні відносини (ТЕВ) — це форма взаємодії між державами у сферах виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг. Подібна співпраця обумовлена тим, що людські потреби в продуктах і послугах є безмежними, тоді як ресурси, необхідні для їх виготовлення, залишаються обмеженими.

До основних форм торговельно-економічних відносин належать:

- Міжнародна торгівля — обмін товарами та послугами між країнами.
- Рух капіталу та інвестиції — переміщення фінансових ресурсів задля прибутку або фінансування діяльності.
- Міграція трудових ресурсів — переміщення працівників з метою працевлаштування.
- Виробнича кооперація та науково-технічний обмін — співпраця у виробництві, інноваціях і трансфері технологій.
- Валютно-фінансові відносини — взаємодія в обігу валюти, кредитуванні та розрахунках.

Міжнародна торгівля — це обмін товарами та послугами між країнами, що сприяє глобальному економічному зростанню. Найпоширеніші товари в обігу — побутова техніка, одяг, транспорт, інвестиційні товари, продукти харчування та сировина.

Міжнародна торгівля послугами стрімко зростає, охоплюючи транспорт, туризм, фінанси, логістику, телекомунікації, маркетинг тощо. Паралельно зростають іноземні інвестиції та виробництво, що дає змогу компаніям знижувати

витрати, наближатись до споживачів і пропонувати конкурентні ціни.

Усі ці види діяльності входять до сфери міжнародного бізнесу. Міжнародна торгівля й глобальне виробництво є ключовими компонентами міжнародного підприємництва, що динамічно розвиваються.

У 1947 році була створена Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яка започаткувала принципи вільної торгівлі. У 1995 році її замінила Світова організація торгівлі (СОТ) — головний регулятор глобальної торгівлі, що забезпечує дотримання правил, відкритість і взаємовигідну співпрацю [37].

Сьогодні СОТ об'єднує 164 країни та залишається ключовою інституцією в світовій економіці. Її основна мета — підтримка вільної торгівлі як чинника глобального економічного розвитку.

Міжнародна торгівля включає обмін товарами та послугами між країнами. Основні її види — експорт, імпорт, реекспорт і реімпорт. Нижче наведено їх коротку характеристику:

- Експорт — це продаж товарів і послуг за кордон іноземним споживачам. Його здійснюють для прибутку, розвитку національного виробництва та активної участі в міжнародній торгівлі (рис. 1.1).

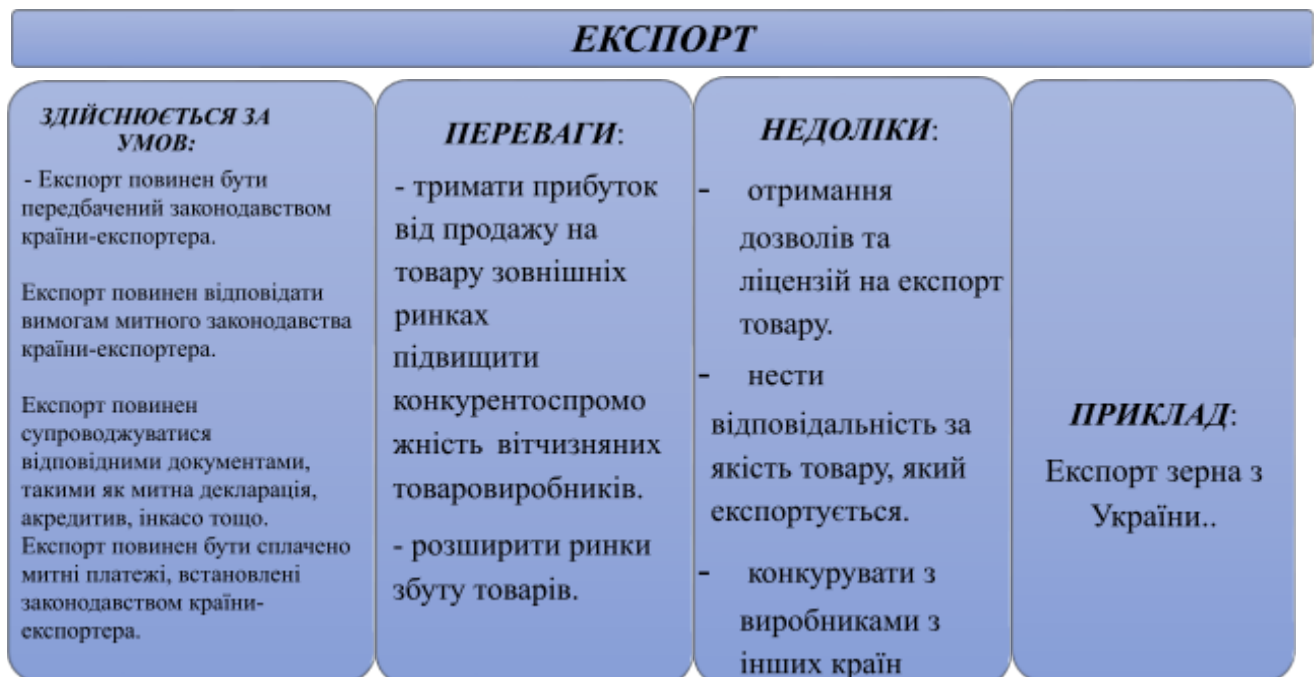

Рисунок 1.1 - Експорт товарів та послуг [8]

- Імпорт — це процес придбання товарів і послуг, вироблених за кордоном, з

метою їх постачання на внутрішній ринок країни. Увезені з-за кордону продукти стають доступними для споживання населення або подальшого використання у національному виробництві (рис.1.2.).

Рисунок 1.2 - Імпорт товарів та послуг [1]

- Реімпорт — це ввезення назад у країну товарів, раніше експортованих за кордон. Зазвичай це відбувається після тимчасового вивезення для обробки, ремонту чи інших операцій (рис.1.3.) .

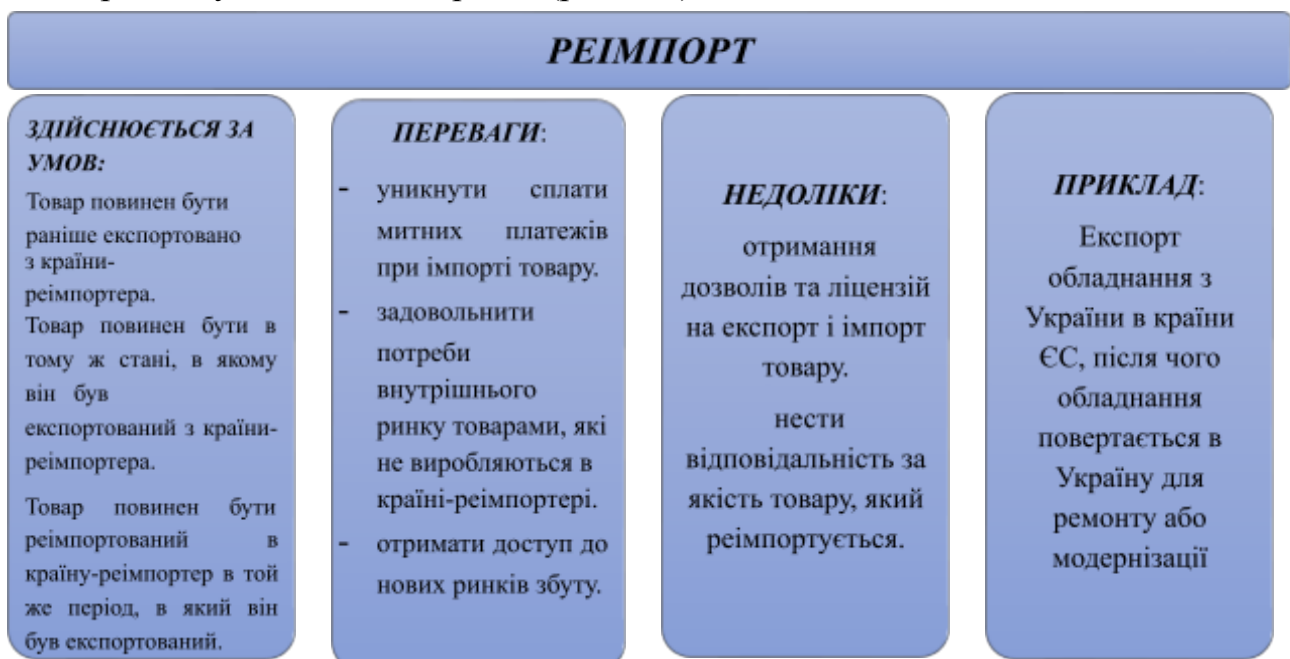

Рисунок 1.3 - Реімпорт товарів та послуг [1]

- Реекспорт — це повторне вивезення імпортованих товарів без змін їхніх властивостей чи призначення. Зазвичай його здійснюють транзитні країни, які перенаправляють продукцію до кінцевих споживачів за кордон. (рис.1.4.)

Рисунок 1.4 - Реекспорт товарів та послуг [1]

Усі форми міжнародної торгівлі мають важливе значення для розвитку країн і глобальної економічної інтеграції. Вони сприяють обміну ресурсами, технологіями та знаннями, забезпечуючи стабільність і зростання світового господарства.

Міжнародна торгівля — ключова форма економічної взаємодії, на яку припадає близько 80% світових торговельних операцій. Вона має давнє походження та відіграє важливу роль у зміцненні економічних зв'язків між країнами [2].

Основні економічні концепції, що пояснюють розвиток міжнародної торгівлі, умовно поділяються на дві основні категорії:

- теорії порівняльних переваг,
- теорії абсолютних переваг.

Теорія порівняльних переваг, запропонована Д. Рікардо у 1817 році, стверджує, що країни мають спеціалізуватись на виробництві товарів із найменшими альтернативними витратами. Такий обмін забезпечує взаємну вигоду та підвищує ефективність [3].

Теорія абсолютних переваг, сформульована П. Бугільбером, доводить вигідність торгівлі навіть за переваги однієї країни в усьому виробництві. Завдяки спеціалізації й поділу праці зростає продуктивність і ефективність використання ресурсів.

Сучасні теорії міжнародної торгівлі поєднують підходи Сміта та Рікардо, доводячи, що навіть без абсолютних переваг країна може отримувати вигоди, зосереджуючись на порівняно ефективних напрямках.

Основні положення теорії порівняльних переваг можна узагальнити наступним чином:

- торгівля вигідна для всіх країн;
- спеціалізація має ґрунтуватися на відносній ефективності;
- обмін сприяє добробуту та економічному зростанню.

Доповненням є теорія факторів виробництва, згідно з якою країни спеціалізуються на товарах, виробництво яких потребує ресурсів, наявних у них у надлишку (наприклад, дешева праця чи капітал).

Міжнародна торгівля відкриває для суверенних держав широкі можливості для економічного зростання. По-перше, вона сприяє розширенню ринків збуту для національної продукції, що, у свою чергу, стимулює зростання виробництва та створення нових робочих місць.

По-друге, торгівля на глобальному рівні заохочує спеціалізацію країн на тих видах продукції й послуг, у виробництві яких вони мають порівняльні переваги, що веде до підвищення продуктивності праці та більш ефективного використання ресурсів.

По-третє, ефективна міжнародна торгівля потребує розвиненої фінансової інфраструктури, зокрема системи, яка забезпечує конвертованість валют, необхідну для здійснення зовнішньоекономічних операцій та залучення іноземних інвестицій.

По-четверте, глобальна торгівля дає можливість державам використовувати зовнішні потоки товарів, капіталу, послуг і робочої сили для досягнення стратегічних економічних цілей.

І нарешті, по-п'яте, участь у міжнародній торгівлі в довгостроковій перспективі сприяє підвищенню рівня добробуту населення, створюючи умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни.[2].

Ключові фактори, що є передумовами для здійснення міжнародної торгівлі:

- Поділ праці сприяє спеціалізації країн на виробництві товарів і послуг, у яких вони мають конкурентні переваги. Це дозволяє ефективно використовувати ресурси та підвищувати продуктивність. Наприклад, Україна експортує зерно, а Китай — електроніку, що забезпечує взаємне задоволення потреб населення.
- Нерівномірний розподіл ресурсів є основою для обміну між країнами. Різниця в наявності природних багатств, робочої сили та технологій визначає виробничу спеціалізацію. Так, Норвегія експортує нафту, а Ірландія — послуги, що дає змогу компенсувати дефіцит необхідних ресурсів.
- Рівень технологічного розвитку впливає на ефективність виробництва. Технологічно розвинені країни, як-от США, виготовляють складну продукцію (літаки, космічні апарати), яку імпортують держави з менш розвиненими технологіями, отримуючи доступ до сучасних рішень без великих витрат на власне виробництво.

Міжнародна торгівля — це процес обміну товарами та послугами між різними державами. Вона становить невід'ємну складову глобальної економіки та відіграє ключову роль у стимулюванні економічного зростання і розвитку країн світу.

Міжнародна торгівля забезпечує країни товарами та послугами, які вони не можуть виробляти самостійно, що особливо важливо для держав із обмеженими ресурсами або слабким промисловим потенціалом.

Вона також сприяє розширенню внутрішніх ринків, відкриваючи нові можливості для бізнесу та споживачів. Торгівля підсилює конкуренцію, що веде до зниження цін і покращення якості продукції.

Крім того, міжнародна торгівля сприяє створенню робочих місць завдяки

розширенню виробництва й збуту товарів і послуг.

Міжнародний рух капіталів є важливим фактором світової економіки, що впливає на економічне зростання країн, їх фінансову стабільність та рівень інтеграції у глобальні ринки. Закордонні інвестиції сприяють розвитку промисловості, створенню робочих місць та зміцненню міжнародного співробітництва [4].

Міжнародний рух капіталів – це процес переміщення фінансових ресурсів між країнами з метою отримання прибутку або вирішення економічних завдань. Основні форми міжнародного руху капіталу включають:

- Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – вкладення в підприємства або активи за кордоном з метою отримання контролю над ними;
- Портфельні інвестиції – купівля цінних паперів іноземних компаній або держав без активного управління ними;
- Кредити та позики – фінансові ресурси, що надаються між державами, банками або міжнародними організаціями;
- Офіційна допомога у розвитку – кошти, які надаються країнам, що розвиваються, для підтримки їхньої економіки [5].

У 2024 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну досяг \$4,81 млрд, що свідчить про відновлення після кризи 2022 року [6]. Кошти переважно вкладалися в сільське господарство, енергетику, ІТ та інфраструктуру. Зростання інвестицій зумовлене стабілізацією економіки, міжнародною підтримкою та реформами інвестзаконодавства [7].

Закордонні інвестиції сприяють економічному зростанню, створенню нових підприємств та інфраструктури, передачі технологій та знань, а також забезпеченню зайнятості й зміцненню фінансової стабільності. Проте, попри переваги, міжнародний рух капіталів несе ризики: відтік капіталу, фінансові кризи, політичні ризики, залежність від зовнішніх інвесторів. Ефективне регулювання та стратегічний підхід до залучення інвестицій допомагають країнам мінімізувати негативні наслідки [8].

Міжнародна міграція робочої сили є важливим соціально-економічним

процесом, що полягає у переміщенні людей між країнами з метою працевлаштування. Основними причинами є економічні (рівень заробітної плати, умови праці), соціальні та політичні чинники (конфлікти, нестабільність, відсутність можливостей для професійного розвитку) [9].

До основних видів міжнародної трудової міграції належать:

- Тимчасова міграція – робота за кордоном протягом певного періоду;
- Постійна міграція – тривале або безстрокове працевлаштування;
- Легальна міграція – за наявності дозволів і віз;
- Нелегальна міграція – з порушенням імміграційних норм.

Станом на квітень 2025 року понад 6,9 млн українців перебувають за межами країни в статусі біженців, з них 6,36 млн – у Європі [10]. Грошові перекази мігрантів є важливим джерелом фінансування для України, проте надмірний відтік кваліфікованої робочої сили створює дефіцит кадрів. Регулювання трудової міграції здійснюється на національному рівні через імміграційне законодавство та на міжнародному – завдяки участі в організаціях, таких як МОП і МОМ [11].

Міжнародна міграція робочої сили має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона сприяє задоволенню потреб ринку праці приймаючих країн, покращенню рівня життя мігрантів та підвищенню рівня доходів їхніх родин. Крім того, грошові перекази мігрантів є важливим джерелом фінансових надходжень для їхніх країн походження. З іншого боку, надмірний відтік кваліфікованих працівників може призводити до дефіциту кадрів у країнах, що їх відправляють. Також процес адаптації мігрантів у новій країні може супроводжуватися труднощами, такими як дискримінація, мовний бар'єр та соціальна ізоляція.

Регулювання міжнародної трудової міграції відбувається на національному та міжнародному рівнях. Держави формують імміграційні політики відповідно до потреб економіки, а міжнародні організації — зокрема МОП і МОМ — захищають права мігрантів і сприяють справедливим умовам праці.

У умовах глобалізації міжнародна трудова міграція відіграє важливу роль у

розвитку світової економіки. Вона сприяє розширенню ринку праці, обміну навичками та культурному збагаченню. Водночас необхідне ефективне регулювання для зменшення ризиків і максимального використання її потенціалу.

Міжнародна кооперація виробництва та обмін у галузі науки і техніки є важливою складовою сучасної економіки, що сприяє ефективному розвитку промисловості, науково-технічного прогресу та підвищенню конкурентоспроможності країн [12]. Цей процес передбачає співпрацю держав, компаній, наукових установ та міжнародних організацій у сферах виробництва, інноваційної діяльності та технологічного обміну. Основними цілями міжнародної кооперації є зниження витрат на розробку нових технологій, підвищення продуктивності праці, розвиток наукового потенціалу та спрощення доступу до сучасних досягнень науки і техніки.

Форми міжнародної кооперації у виробництві та науці включають спільні підприємства, науково-дослідні консорціуми, транснаціональні корпорації, технологічні парки та інноваційні кластери. Вони об'єднують капітал, знання й ресурси для розробки нових технологій та виходу на глобальні ринки.

У 2023 році в Києві відкрито офіс програми Horizon Europe, а у 2024 – проведено перший Український форум відкритої науки [13]. Основні напрями співпраці: ІТ, біотехнології, відновлювана енергетика, медицина, ІІІ. Країни обмінюються технологіями через ліцензування, патентування, спільні дослідження.

У рамках співпраці країни обмінюються технологіями через ліцензування, патентування, спільні розробки та освітні програми. Особливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО, Всесвітня організація інтелектуальної власності (WOIP), Європейська організація ядерних досліджень (CERN) та інші.

Кооперація дозволяє ефективно використовувати ресурси, знижувати витрати, прискорювати інновації. Водночас вона несе ризики: технологічна залежність, конкуренція за інновації, потреба в захисті інтелектуальної

власності. Регулювання здійснюється через національні програми, угоди, міжнародне право [14].

Міжнародна кооперація у сфері виробництва та науки має значні переваги. Вона дозволяє країнам ефективно використовувати свої ресурси, знижувати витрати на розробку нових технологій, прискорювати інноваційний розвиток та інтегруватися у світовий ринок. Однак цей процес супроводжується і певними викликами, зокрема ризиками технологічної залежності, конкуренцією за інновації, необхідністю захисту інтелектуальної власності та дотриманням міжнародних стандартів якості.

Регулювання міжнародної кооперації у виробництві та науці здійснюється на рівні національних урядів та міжнародних організацій. Держави створюють умови для залучення іноземних інвестицій, розробляють програми науково-технічного співробітництва, укладають двосторонні та багатосторонні угоди. Важливу роль відіграють також правові механізми регулювання захисту інтелектуальної власності, стандартизації продукції та ліцензування технологій.

У сучасному світі міжнародна кооперація виробництва та обмін у галузі науки і техніки відіграють ключову роль у розвитку світової економіки. Взаємодія між країнами у сфері наукових досліджень та технологічних інновацій сприяє прискоренню економічного розвитку, підвищенню рівня життя та створенню нових можливостей для глобальної співпраці. Подальше зміцнення міжнародних зв'язків у цій сфері дозволить більш ефективно використовувати науково-технічний потенціал людства та забезпечити сталий розвиток світової економіки.

Валютно-кредитні відносини – це сукупність взаємозв'язків між країнами у сфері грошового обігу, кредитування та фінансів. Суб'єкти: держави, банки, міжнародні організації. Основні операції: обмін валют, встановлення курсів, кредитування, регулювання платіжного балансу [15].

Ці відносини формуються в результаті міжнародної торгівлі, інвестиційної діяльності, фінансових операцій і регулюються відповідними міжнародними та національними нормами.

Одним із ключових елементів валютно-кредитних відносин є валютний курс – співвідношення між національними валютами, яке визначає умови міжнародної торгівлі та фінансових операцій. Валютний курс може бути фіксованим або плаваючим залежно від політики, яку проводить країна. Україна застосовує керовано-плаваючий режим. Валютно-кредитні відносини регулюються центральними банками та міжнародними угодами. У 2024 році НБУ посилив політику валютної лібералізації та продовжив співпрацю з МВФ за новою програмою EFF [18].

У 2024 році Україна зафіксувала рекордний дефіцит торгового балансу – \$2,22 млрд, обумовлений зростанням імпорту на 10,8% та падінням експорту на 15,9% [16]. Водночас країна отримала значну підтримку від МВФ, Світового банку, ЄБРР. Наприклад, у жовтні 2024 року ЄБРР та IFC надали \$435 млн для підтримки телекомунікаційної сфери [17].

Міжнародне кредитування відіграє важливу роль у розвитку світової економіки, оскільки дозволяє країнам залучати фінансові ресурси для реалізації інфраструктурних проектів, підтримки економічного зростання та стабілізації національних фінансових систем. Основними кредиторами виступають міжнародні фінансові організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), а також уряди окремих країн та приватні фінансові установи.

До основних проблем валютно-кредитних відносин належать валютні ризики, коливання обмінних курсів, фінансові кризи та боргова залежність окремих країн. Для мінімізації цих ризиків застосовуються заходи фінансового регулювання, створюються міжнародні угоди та механізми співпраці, спрямовані на забезпечення фінансової стабільності.

Регулювання валютно-кредитних відносин здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях. Національні органи, такі як центральні банки та міністерства фінансів, контролюють валютний обіг, встановлюють норми кредитування та забезпечують стабільність фінансової системи. На міжнародному рівні функціонують організації, які координують

співпрацю між країнами, розробляють правила валютного регулювання та надають фінансову підтримку у разі кризових ситуацій.

У сучасному світі валютно-кредитні відносини є важливим інструментом інтеграції країн у глобальну економіку. Вони сприяють розвитку міжнародної торгівлі, залученню іноземних інвестицій, фінансуванню інноваційних проектів та забезпеченню макроекономічної стабільності. Подальша ефективність цих відносин залежить від співпраці держав, міжнародних фінансових організацій та приватного сектору з метою створення прозорої та стабільної фінансової системи.

1.2 Характеристика основних напрямків співпраці країн в торгово-економічній сфері

Інвестиційне співробітництво України з державами ЄС є важливою складовою економічної інтеграції країни в європейський та світовий ринки. Воно передбачає взаємодію між урядами, компаніями та фінансовими установами з метою залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, модернізації виробництва та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств.

Одним із основних чинників активного розвитку інвестиційного співробітництва стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка набрала чинності у 2017 році. Ця угода забезпечила створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (DCFTA), що сприяло зменшенню торговельних бар'єрів та полегшенню умов для іноземних інвесторів. Європейські компанії отримали можливість безперешкодно вкладати кошти в українську економіку, що дало значний поштовх для розвитку різних секторів.

Інвестиційне співробітництво України з державами ЄС є ключовим елементом євроінтеграційного курсу та відновлення економіки після повномасштабної агресії РФ. У 2024 році пріоритет надано проектам у сферах енергетики, транспорту, цифровізації та відновлення інфраструктури [19].

У 2024 році в Лондоні відбувся Ukraine Recovery Conference, де було оголошено про нові зобов'язання на понад €16 млрд від ЄС, Європейського інвестиційного банку та приватного сектору. Значна частина цих коштів буде спрямована на гарантії для інвесторів та страхування ризиків інвестицій в Україну, що є критично важливим для залучення європейського капіталу [19].

Серед найбільших європейських інвесторів залишаються Німеччина, Польща, Нідерланди, Італія та Австрія [20]. Особливо активним залишається Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), який у 2023 році інвестував \$2,1 млрд в Україну, а на 2024 рік вже закладено понад \$3 млрд інвестицій, зокрема у відновлювану енергетику, інфраструктуру та МСП [20]. Європейські інвестиції спрямовані на такі ключові сфери, як промисловість, енергетика, сільське господарство, інфраструктурні проекти та інформаційні технології. Наприклад, у сфері автомобільної промисловості в Україні активно працюють такі німецькі компанії, як Bosch та Volkswagen, які створюють виробничі потужності та забезпечують робочі місця для тисяч українців. У 2024 році Bosch відкриває нову виробничу лінію електроніки у Львові, а Volkswagen — локалізує частину виробництва комплектуючих у Закарпатті, за участі українських підрядників [21].

У сільськогосподарському секторі іноземні інвестиції допомагають модернізувати аграрний комплекс, впроваджувати новітні технології та підвищувати продуктивність виробництва. Французькі та нідерландські компанії вкладають кошти в будівництво сучасних елеваторів, заводів з переробки сільськогосподарської продукції та створення екологічно чистих ферм.

Французькі компанії (зокрема AgroGeneration, Soufflet Group) продовжують вкладати кошти у модернізацію елеваторів та логістичних вузлів на заході та півдні України [22].

Європейський інвестиційний банк у 2024 році затвердив фінансування на €450 млн на відновлення енергетичної інфраструктури України, зокрема на модернізацію підстанцій, підключення ВДЕ та побудову систем накопичення енергії [23].

Важливим напрямком інвестиційного співробітництва є розвиток енергетичного сектору, зокрема відновлюваної енергетики зокрема відновлюваної енергетики. Європейські інвестори активно фінансують будівництво вітрових та сонячних електростанцій в Україні. Наприклад, компанія DTEK у 2023 році відкрила першу чергу Тилігульської вітрової електростанції потужністю 114 МВт, а у 2024 році розпочала реалізацію проектів у Румунії та Польщі, що свідчить про розширення європейських інвестицій у цей сектор [24].

Також значні інвестиції надходять у сферу інформаційних технологій. Український ІТ-сектор приваблює європейських інвесторів завдяки висококваліфікованим кадрам та конкурентоспроможним умовам ведення бізнесу. Багато міжнародних компаній відкривають свої офіси в Україні, використовуючи її як важливий хаб для розробки програмного забезпечення та цифрових продуктів. У 2024 році ІТ-послуги становили 3,4% ВВП України, що свідчить про стабільність та зростання галузі навіть в умовах війни [25].

Український уряд активно сприяє залученню інвестицій через покращення бізнес-клімату, спрощення податкового законодавства та створення спеціальних економічних зон, які забезпечують інвесторам пільгові умови для ведення бізнесу. Крім того, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інші міжнародні фінансові організації надають Україні фінансову підтримку для реалізації інфраструктурних та промислових проектів. Зокрема, у 2024 році ЄБРР інвестував рекордні 2,4 млрд євро в Україну, з яких значна частина спрямована на енергетичний сектор та інфраструктуру [26].

Отже, інвестиційне співробітництво України з державами ЄС відіграє ключову роль у розвитку економіки, модернізації виробничих потужностей та підвищенні конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Завдяки цьому співробітництву Україна отримує не лише фінансові ресурси, а й доступ до новітніх технологій, передового управлінського досвіду та ринків ЄС, що є важливим кроком на шляху до європейської інтеграції.

Промислова кооперація між Україною та державами Європейського Союзу є важливим компонентом економічних відносин, що має значний вплив на

модернізацію української промисловості та інтеграцію країни до європейських економічних структур. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС і створення зони вільної торгівлі, Україна отримала можливість глибшої інтеграції в промислові процеси Європи, що дозволило відкрити нові можливості для спільних виробництв, обміну технологіями та впровадження інновацій у виробничих процесах.

Європейські інвестиції в українську промисловість сприяють не лише модернізації підприємств, а й розвитку високотехнологічних галузей, таких як автомобільна промисловість, енергетика, металургія та хімічне виробництво. Українські підприємства отримують доступ до нових технологій, а європейські компанії — до дешевшої робочої сили та розвинутої інфраструктури. Спільні підприємства та кооперація у виробничих процесах дозволяють країн ЄС та Україні взаємно підтримуватися в таких галузях, як виробництво побутової техніки, електроніки, будівельних матеріалів та автомобілів.

Одним із значних напрямків промислової кооперації є спільне виробництво автомобілів. Зокрема, європейські компанії, такі як Renault, Volkswagen, Scania, відкривають в Україні свої заводи для складання автотранспорту та комплектуючих. Це дозволяє Україні значно підвищити рівень локалізації виробництва та створити нові робочі місця. У свою чергу, ЄС отримує можливість виробляти продукцію за меншими витратами, скорочуючи витрати на транспортування та імпорт. Ще одним важливим аспектом є кооперація у виробництві електроніки та побутової техніки, де європейські виробники технологій співпрацюють з українськими підприємствами для створення електронних компонентів, а також для локалізації виробництва побутових приладів. Така співпраця дозволяє Україні розвивати сучасні технології та інфраструктуру, а європейським компаніям — знизити витрати на виробництво і транспортування продукції.

Крім того, важливою сферою є спільне виробництво в енергетичному секторі, зокрема відновлюваної енергетики, де європейські інвестиції дозволяють модернізувати українську енергетичну інфраструктуру, будувати вітрові та

сонячні електростанції, а також розвивати технології для підвищення енергоефективності. Наприклад, у 2024 році Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) надав 86 млн євро для захисту енергетичної інфраструктури України від російських атак. В результаті Україна отримує доступ до передових європейських технологій та знань, що сприяє зменшенню залежності від викопних джерел енергії та розвитку чистих джерел енергії.

Із кожним роком промислова кооперація України з ЄС розширюється і поглиблюється, що дозволяє не лише підтримувати високий рівень промислового виробництва, але й створювати можливості для реалізації інноваційних проектів у різних галузях економіки. Ця кооперація є важливим кроком до подальшої інтеграції України в європейську економіку, що забезпечує зростання інвестицій, розвиток нових технологій та підвищення рівня життя населення.

Фінансово-кредитне співробітництво України з державами ЄС є важливим аспектом економічних відносин, що забезпечує стабільність національної економіки та сприяє розвитку фінансових та кредитних інститутів країни. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, співпраця в фінансово-кредитній сфері набула нових масштабів, оскільки Європейський Союз став одним із найбільших джерел фінансової підтримки для України. Європейські країни та фінансові установи активно фінансують реформи, інфраструктурні проекти та економічне відновлення України після кризових періодів.

Зокрема, у жовтні 2024 року ЄС ухвалив новий пакет фінансової допомоги Україні, який включає виняткову макрофінансову допомогу (MFA) у розмірі приблизно 18 млрд євро та механізм кредитного співробітництва, що підтримуватиме Україну у погашенні кредитів, наданих ЄС та партнерами G7, на суму до 45 млрд євро. Цей механізм фінансується за рахунок надзвичайних доходів від заморожених російських державних активів.

Крім того, важливою частиною фінансово-кредитного співробітництва є залучення інвестицій через спеціалізовані фінансові установи, такі як ЄБРР. У 2024 році ЄБРР інвестував рекордні 2,4 млрд євро в Україну, з яких значна частина спрямована на енергетичний сектор та інфраструктуру. ЄБРР активно фінансує

програми енергетичної ефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії та модернізації інфраструктури в Україні.

Європейські країни також беруть участь у підтримці української банківської системи, надаючи кредити під низькі відсотки, що сприяє стабільності банківської сфери України. Крім того, через механізм фінансових інструментів ЄС Україна отримує ресурси для модернізації своєї інфраструктури, створення нових робочих місць та розвиток економічних секторів, що є важливими для інтеграції країни в європейське економічне середовище.

Також фінансово-кредитне співробітництво України з ЄС включає активну участь у розвитку фінансових ринків, зокрема в частині покращення регуляційної та правової бази, що дозволяє зменшити ризики для інвесторів і кредиторів. Європейський Союз підтримує реформи в Україні, які сприяють створенню прозорої фінансової системи, зокрема у боротьбі з корупцією, реформуванні податкової системи, впровадженні стандартів корпоративного управління та зміцненні правових інститутів.

Таким чином, фінансово-кредитне співробітництво України з державами ЄС не лише підтримує макроекономічну стабільність, а й забезпечує ресурси для реалізації масштабних реформ, стимулює розвиток бізнесу та інвестицій, сприяє модернізації економічних структур і інтеграції України до європейської фінансової системи.

Міжнародна торгівля передбачає обмін товарами й послугами між державами. Вона може бути класифікована за низкою критеріїв, серед яких основними є:

- Традиційна торгівля — це обмін товарами й послугами між країнами на основі попиту та пропозиції без суттєвих митних бар'єрів. Це найпоширеніша форма міжнародної торгівлі. У 2024 році експорт українського зерна досяг \$9,4 млрд (+13% до 2023 року). Також Україна імпортує нафту з Саудівської Аравії та постачає зерно до ЄС [27; 29].
- Торгівля в межах виробничої кооперації — це обмін компонентами продукції між учасниками міжнародного виробництва. Наприклад,

українське підприємство виробляє кузови для авто, які постачаються до Німеччини для остаточного складання [28].

- Зустрічна торгівля — взаємний обмін, коли імпорт супроводжується експортом у відповідь. Така форма дозволяє балансувати зовнішньоторговельні операції. Наприклад, Україна імпортує обладнання з Китаю, експортує туди зерно, зберігаючи взаємовигідні відносини [27; 30].

Рисунок 1.5 - Класифікація міжнародної торгівлі [40]

Залежно від методів здійснення, міжнародна торгівля поділяється на такі основні види (рис.1.5.) :

- Прямі угоди (СПОТ) — купівля-продаж товару за поточною ціною з негайною або швидкою поставкою. Приклад — торгівля зерновими на Чиказькій біржі, де угоди укладаються за ринковими цінами.
- Ф'ючерсні угоди — купівля або продаж товару за фіксованою ціною з поставкою в майбутньому. Наприклад, ф'ючерси на кукурудзу використовуються для хеджування цінових ризиків [31].
- Хеджування — метод захисту від цінових і валютних коливань за допомогою ф'ючерсів. Наприклад, імпортери кукурудзи в Мексиці використовують хеджування для страхування від коливань курсу долара [32].

За типами посередників у міжнародній торгівлі розрізняють: простих посередників — з'єднують продавця й покупця без зобов'язань щодо товару; агентів — діють від імені клієнта на його користь; комісіонерів — шукають контрагента, організовують угоду, не володіючи товаром; консигнаторів — реалізують продукцію без права власності, отримуючи відсоток від продажів; дилерів — продають продукцію виробника у визначеному регіоні [33].

Сучасна міжнародна торгівля характеризується високою взаємозалежністю держав [35]. Країни активно обмінюються товарами, послугами, технологіями й інвестиціями, покладаючись на співпрацю для задоволення внутрішніх потреб.

Повна економічна незалежність — гіпотетична ситуація, коли держава не потребує імпорту. У глобалізованому світі це практично неможливо через різний рівень ресурсів, технологій і спеціалізації.

Економічна взаємозалежність — це тісні економічні зв'язки між країнами, коли вони покладаються одна на одну щодо товарів, послуг чи технологій. Зміни у торговельній політиці партнерів впливають на їхню економічну стабільність і зовнішню діяльність.

У сучасну епоху глобалізації взаємозв'язки між державами посилилися, і економічна взаємозалежність стала нормою [36]. Експорт і імпорт перетворилися на ключові рушії економічного зростання для багатьох країн.

Окрім цього, технологічний прогрес значно розширив можливості для міжнародної взаємодії — країни отримали доступ до нових ресурсів і ринків, які раніше були недосяжними.

Ринкова інтеграція також відіграє важливу роль у поглибленні економічних зв'язків між державами [37], оскільки вона полегшує торгівлю, інвестиції та рух капіталу, сприяючи тим самим стабільному розвитку світової економіки.

Попри загальне зростання глобальної економічної взаємозалежності, чимало країн усе ще зберігають односторонню залежність від зовнішніх партнерів у різних сферах — економіці, політиці чи сфері безпеки.

Так, деякі держави критично залежать від імпорту енергоносіїв чи сировини, що робить їх вразливими до змін на світових ринках. Інші —

потребують технологій або іноземних інвестицій для підтримки власного виробництва та інноваційного розвитку.

Також існують країни, які покладаються на зовнішню політичну підтримку чи військову допомогу, що формує додаткові ризики у випадку зміни зовнішньополітичних пріоритетів партнерів.

Економічна взаємозалежність має як переваги, так і ризики. Вона стимулює зростання, торгівлю, інвестиції й технологічний розвиток. Водночас надмірна залежність від зовнішніх партнерів може знижувати економічний суверенітет і підвищувати вразливість до зовнішніх впливів.

Міжнародна торгівля класифікується за різними ознаками, зокрема за характером товарів, що обмінюються, за географічним охопленням, за рівнем економічного розвитку країн-учасниць, а також за способами організації та здійснення торговельних операцій.

Методи міжнародної торгівлі — це способи, за допомогою яких держави реалізують зовнішньоекономічний обмін. Їх можна класифікувати за різними критеріями, зокрема за типом об'єкта торгівлі, рівнем взаємодії між учасниками угод або ступенем втручання держави в процеси регулювання зовнішньої торгівлі.

За типом об'єкта торгівлі міжнародна торгівля поділяється на торгівлю товарами, яка охоплює обмін матеріальними продуктами, та торгівлю послугами, що включає передачу нематеріальних цінностей, таких як фінансові, транспортні, туристичні, освітні та інші види послуг.

- Торгівля товарами — обмін матеріальними продуктами (сировина, продовольство, промислові товари). У 2024 році її обсяг зріс на 2%, до \$500 млрд [38].
- Торгівля послугами — обмін нематеріальними цінностями (транспорт, фінанси, туризм, освіта). У 2024 році зростання склало 9%, додавши \$700 млрд [38].

Торгівля послугами буває: пряма — надання послуг без посередників; непряма — з участю посередників.

За географічною ознакою міжнародну торгівлю поділяють на: Міжконтинентальна торгівля — обмін між країнами з різних континентів, охоплює глобальні ланцюги поставок; Внутрішньоконтинентальна торгівля — обмін між країнами одного континенту, що знижує логістичні витрати й посилює регіональну інтеграцію.

Міжконтинентальна торгівля становить меншу частину загального обсягу міжнародної торгівлі, ніж внутрішньоконтинентальна торгівля. Це пояснюється тим, що транспортні витрати на перевезення товарів між країнами, розташованими на різних континентах, є вищими, ніж на перевезення товарів між країнами, розташованими на одному континенті.

За рівнем економічного розвитку країн-учасниць міжнародну торгівлю поділяють на: Торгівля між розвиненими країнами - становить значну частину світової торгівлі; Торгівля між країнами, що розвиваються - має менший обсяг, але демонструє зростання; Торгівля між розвиненими та країнами, що розвиваються - зростає завдяки підвищенню конкурентоспроможності країн, що розвиваються.

Світову торгівлю переважно формують розвинені країни завдяки сильній економіці та конкурентній продукції. Країни, що розвиваються, мають менше ресурсів, але поступово нарощують виробництво й інтегруються у світові ринки, що сприяє зростанню торгівлі між обома групами.

За методами організації торгівлі міжнародну торгівлю поділяють на (рис.1.6.) :

Рисунок - 1.6. Методи організації міжнародної торгівлі [1]

Тариф (або мито) — це податок, що стягується з товарів при перетині митного кордону держави або митного союзу. Види тарифів поділяються на захисні — для обмеження іноземної конкуренції та підтримки національного виробника, і фіскальні — для наповнення бюджету. Обидва можуть виконувати подвійну функцію: захищати внутрішній ринок і забезпечувати доходи [41]. Захисні мита, якщо не є надмірними, теж приносять бюджетні надходження, а фіскальні тарифи можуть одночасно знижувати привабливість імпорту [42]. Крім того, існує транзитне мито, що накладається на товари, які проходять територією держави транзитом, і експортне мито — податок на вивезення продукції. Деякі країни також застосовують експортні субсидії для стимулювання зовнішнього продажу, тоді як імпорتنі субсидії використовуються рідко і в особливих випадках [43].

Окрім тарифів, торговельні обмеження можуть виникати через урядові регуляції та практики, які також стримують імпорт. Одним із таких інструментів є квоти — кількісні обмеження, що можуть повністю забороняти ввезення певних товарів або обмежувати його обсяги [44]. Зазвичай квоти реалізуються через систему ліцензування імпорту, коли імпортери мають отримати дозвіл на ввезення конкретної продукції.

Квоти діють подібно до тарифів, оскільки теж підвищують ціни на імпорт, однак мають важливу відмінність: встановлюються у фізичних одиницях і виступають жорсткою межею. Навіть при зростанні внутрішніх цін обсяг імпорту не може перевищити ліміту [45].

Ще одна суттєва різниця — у розподілі доходів. Тарифи наповнюють державний бюджет через імпорتنі надходження. Натомість при квотах основну вигоду отримують власники ліцензій, які продають імпортовані товари за вищими внутрішніми цінами, отримуючи надприбутки. Таким чином, різниця між світовою та внутрішньою ціною перетворюється на приватний дохід, а не на фіскальний ресурс [49].

Отже, імпортна квота — це кількісне обмеження, яке визначає максимальний обсяг або вартість ввезення товарів за певний період. Тариф,

своєю чергою, — це податок на імпорт, що не обмежує фізичні обсяги, але підвищує ціну імпоротної продукції, знижуючи її конкурентоспроможність. Таким чином, квоти безпосередньо обмежують кількість імпорту, а тарифи впливають опосередковано. Крім того, тарифи приносять дохід державі, тоді як квоти — приватним суб'єктам (див. табл. 1.1).

Таблиця.1.1 - Розбіжності між тарифами та квотами [118]

Тарифи	Квоти
Немає обмежень на кількість або загальну вартість імпортованих товарів.	Обмежує кількість або загальну вартість імпортованого товару.
Дохід, зібраний від тарифу, йде до уряду.	Уряд не отримує доходів від квот.
Вітчизняні імпортери та іноземні виробники не виграють від тарифів.	Вітчизняні імпортери (або іноземні виробники) заробляють на квотній ренті.
Тарифи підвищують ціни, тому що виробники, які мають платити податок, перекадають цей тягар на споживачів, підвищуючи відпускні ціни.	Зберігає високі внутрішні ціни шляхом обмеження іноземних поставок на ринок.

Валютний курс є одним із ключових чинників, що впливають на динаміку міжнародної торгівлі. Його коливання здатні змінювати вартість товарів і послуг на зовнішніх ринках, що, у свою чергу, може збільшувати або зменшувати обсяги експорту та імпорту, залежно від того, чи зміцнюється, чи послаблюється національна валюта.

Наприклад, якщо курс долара США знизиться, це зробить імпортовані товари та послуги дорожчими для американських споживачів. У результаті може знизитися попит на імпортовану продукцію в США, що, відповідно, призведе до скорочення обсягів міжнародної торгівлі з участю цієї країни.

Валютний курс також відіграє важливу роль у формуванні експортних доходів країн. Якщо курс національної валюти зростає, вартість експортованих товарів і послуг у перерахунку на іноземну валюту збільшується. Це може призвести до зростання загального обсягу експортних надходжень, хоча водночас існує ризик зниження конкурентоспроможності такої продукції на зовнішніх ринках.

За видами валют міжнародна торгівля поділяється на:

- Торгівля в національних валютах передбачає розрахунки у валютах країн-учасниць угоди. Це поширена форма, однак вона супроводжується валютними ризиками через можливі коливання курсів, що може призвести до фінансових втрат для однієї зі сторін.
- Торгівля в іноземній валюті здійснюється у валюті третьої країни, не національній для жодного з учасників. Така форма вважається менш ризикованою, оскільки забезпечує стабільніші фінансові розрахунки.
- Торгівля в розрахункових валютах передбачає використання міжнародно визнаних валют — долара США, євро, єни, фунта стерлінгів тощо. У 2025 році зростає роль китайського юаня як розрахункової валюти, особливо в Азії та серед країн, що розвиваються [46], що свідчить про тенденцію до диверсифікації глобальних фінансових потоків.

За критерієм регулювання форми міжнародної торгівлі поділяють на такі:

- Звичайна міжнародна торгівля — регулюється національним законодавством кожної країни, яка самостійно встановлює митні тарифи, квоти, нетарифні обмеження та правила зовнішньої торгівлі.
- Дискримінаційна міжнародна торгівля — регулюється односторонньо й передбачає створення переваг або обмежень для товарів з окремих країн. Це може проявлятися у вигляді вибіркового мит, спеціальних режимів доступу або імпорتنих заборон.
- Преференційна міжнародна торгівля — здійснюється на основі міжнародних угод, які передбачають пільгові умови: зниження мит, усунення бар'єрів, субсидії, спрощення доступу на ринок. Наприклад, ЄС укладає угоди про вільну торгівлю з Індією, Австралією, африканськими країнами [47].

В сфері міжнародної торгівлі країн застосовуються такі два методи міжнародно-правового регулювання:

- Метод двостороннього регулювання — це підхід, який передбачає

укладання угод між двома або кількома країнами, зокрема договорів про вільну торгівлю, митне співробітництво чи захист прав інтелектуальної власності. Такий підхід дозволяє сторонам узгоджувати умови співпраці відповідно до спільних інтересів.

- Метод багатостороннього регулювання — це підхід, який базується на домовленостях між великою кількістю держав. Серед прикладів — Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ), Угода про СОТ, Угода про ВОІВ. Станом на січень 2025 року у світі діє 373 регіональні торговельні угоди [48], що підтверджує популярність цього підходу в глобальній торговельній системі.

Кожен метод регулювання має свої переваги та недоліки. Двостороннє регулювання дозволяє досягати гнучких і цільових домовленостей, адаптованих до специфіки двосторонніх відносин. Проте воно менш ефективне в глобальному контексті, оскільки потребує окремих переговорів між кожною парою країн.

Багатостороннє регулювання охоплює ширше коло учасників, сприяє уніфікації правил та стабільності світової торгівлі. Хоча переговори складніші, такий підхід дозволяє встановлювати спільні стандарти. Водночас він менш гнучкий і не завжди враховує специфіку окремих країн.

У сучасних умовах багатосторонній формат набуває дедалі більшого значення, адже глобалізація охоплює країни з різних регіонів. Така модель забезпечує прозорість, єдині правила і широку міжнародну інтеграцію в торгівлі.

Шлюзи міжнародної торгівлі — це інфраструктура, системи та процедури, які забезпечують зовнішньоекономічний обмін між країнами. До них належать митні органи, морські й авіаційні порти, логістичні центри, угоди про вільну торгівлю, банківські та страхові послуги — все, що сприяє ефективному переміщенню товарів і капіталів (див. рис. 1.8). У 2024 році світова торгівля сягнула \$33 трлн, що на 3,7% більше, ніж у 2023-му, головним чином завдяки зростанню сектора послуг і активізації країн, що розвиваються [49].

Шлюзи міжнародної торгівлі

- **Митні служби:**

відповідають за збір мит та інших податків при ввезенні та вивезенні товарів через кордон.

- **Порти та аеропорти:**

є ключовими вузлами для перевезення товарів іноземними та внутрішніми транспортними засобами.

- **Логістична інфраструктура:**

забезпечує транспортування, зберігання та розподіл товарів, включаючи дороги, залізниці, склади та іншу інфраструктуру.

- **Договори про вільну торгівлю:**

міжнародні домовленості та угоди, які зменшують тарифи та торгові бар'єри між країнами, створюючи сприятливі умови для торгівлі.

- **Фінансові послуги:**

банки, фінансові інструменти та послуги, які допомагають здійснювати фінансові операції та здійснювати платежі між країнами.

- **Інформаційні технології:**

сучасні технології та електронні системи спрощують та прискорюють обробку документації, відстеження вантажів та інші аспекти міжнародної торгівлі.

Рисунок 1.7 - Шлюзи міжнародної торгівлі [119]

Ці шлюзи створюють фундаментальну інфраструктуру для міжнародної торгівлі, сприяють росту економік та обміну ресурсами між країнами.

1.3 Договірні-правові засади торговельно-економічного співробітництва між Україною та державами ЄС

Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом є важливою складовою інтеграційного процесу України до європейського простору. Воно формується на основі низки міжнародних угод, багаторічного діалогу та глибокої правової гармонізації, яка охоплює як питання торгівлі, так і інші сфери економічного регулювання. Цей напрям є пріоритетним з точки зору стратегії зовнішньоекономічного розвитку держави.

Договірні-правові засади торговельно-економічного співробітництва між Україною та державами Європейського Союзу формувалися поступово, починаючи з початку 1990-х років, і на сьогодні охоплюють широку систему двосторонніх і багатосторонніх угод, які охоплюють майже всі сфери економіки.

Першим фундаментальним кроком на шляху до формалізації відносин між Україною та Європейським Союзом стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС), підписана 14 червня 1994 року та ратифікована 1 березня 1998 року. Цей документ став першим правовим механізмом довгострокової взаємодії, визначивши основи для розвитку політичного діалогу, торгівлі товарами та послугами, руху капіталів та співробітництва у правовій сфері.

Наступним етапом стала Угода про асоціацію між Україною та ЄС, політичну частину якої підписано 21 березня 2014 року, а економічну — 27 червня 2014 року. Угода набула чинності повністю 1 вересня 2017 року. Ключовим елементом цієї Угоди стала Поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка тимчасово почала діяти вже з 1 січня 2016 року. ПВЗВТ передбачає поетапне скасування імпорتنих мит, усунення технічних бар'єрів у торгівлі, доступ до державних закупівель, гармонізацію законодавства у сфері конкуренції, інтелектуальної власності та інших важливих секторах.

Після Революції гідності 2013–2014 рр. Україна задекларувала незворотний курс на європейську інтеграцію. Цей намір був підкріплений не лише підписанням Угоди про асоціацію, але й початком глибоких реформ у ключових сферах економіки та управління. Протягом 2016–2019 років Україна адаптувала значну частину свого законодавства до *acquis communautaire* — законодавства Європейського Союзу.

Зокрема, у 2019 році Україна приєдналася до системи панєвро-середземноморських преференційних правил походження товарів (Пан-Євро-Мед), що спростило доступ українських товарів на ринки ЄС та деяких третіх країн. У 2021 році підписано Угоду про спільний авіаційний простір, що відкрила ринок авіап перевезень, підвищила конкуренцію та доступ громадян до дешевших авіапослуг.

На сьогодні, незважаючи на повномасштабну війну Росії проти України, Європейський Союз запровадив низку додаткових автономних торговельних заходів. Зокрема, у 2022 році ЄС тимчасово скасував усі мита та квоти на українські товари, що суттєво полегшило доступ українських виробників до ринку

ЄС. Ці заходи були продовжені і на 2023, і на 2024 роки. Крім того, Україна отримала доступ до ряду програм ЄС, зокрема Horizon Europe, Digital Europe, Creative Europe та інших, що також сприяє економічному розвитку, інноваціям і співпраці в різних сферах.

За даними Міністерства економіки України, завдяки цим заходам у 2023 році частка ЄС у структурі експорту України сягнула понад 60% [50].

У 2022 році було синхронізовано українську енергосистему з європейською мережею ENTSO-E, що підвищило енергетичну безпеку та стало символом єдності з Європою навіть у період війни.

28 лютого 2022 року, вже на п'яту добу повномасштабної війни, Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі. Цей крок став історичним і був підтриманий переважною більшістю держав-членів ЄС. 23 червня 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС.

У жовтні 2023 року Європейська Комісія оприлюднила звіт, у якому відзначено «значний прогрес» України у семи ключових сферах, зокрема у реформі судової системи, боротьбі з корупцією, деолігархізації, дотриманні прав нацменшин та реформі держслужби [51]. На основі цього звіту у грудні 2023 року Європейська Рада ухвалила рішення про початок переговорів про вступ України до ЄС у 2024 році.

Станом на початок 2025 року Україна розробила дорожню карту з переговорного процесу, яка включає відкриття 35 переговорних кластерів, де відбуватиметься оцінка відповідності українського законодавства стандартам ЄС. У цьому процесі Україна вже досягла прогресу в таких сферах як митне регулювання, податкова гармонізація, цифровізація економіки та енергетичний ринок.

Окрім загальної Угоди про асоціацію, співробітництво України з ЄС передбачає участь у низці програм і ініціатив:

- Horizon Europe — наукові дослідження та інновації;
- Digital Europe — цифрова трансформація, в якій Україна бере участь з 2023 року;

- Creative Europe — підтримка культурних ініціатив;
- EU4Business, EU4Environment, EU4Youth — секторальні підтримки розвитку малого та середнього бізнесу, екології та молоді.

Ці програми відкривають українським підприємствам, освітнім і науковим установам доступ до фінансування, європейських ринків та партнерських мереж.

У рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписаної в 2014 році та повністю чинної з 1 вересня 2017 року, Україна продовжує активну гармонізацію свого законодавства з правом ЄС — так званим *acquis communautaire*. Це є ключовою умовою для забезпечення ефективної роботи Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), а також фундаментом для набуття повноправного членства в ЄС у майбутньому [52].

Пріоритетними напрямками імплементації *acquis communautaire* залишаються: технічне регулювання; санітарні та фітосанітарні заходи; митна справа; захист прав споживачів; конкуренція; стандарти якості продукції.

Зокрема, у 2024 році Україна та ЄС погодили дорожню карту щодо укладання Угоди АСАА (Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції). Угода АСАА дозволить українським підприємствам експортувати товари до ЄС без необхідності повторної сертифікації, за умови відповідності європейським технічним стандартам. У червні 2024 року уряд України підтвердив завершення підготовчого етапу до початку перемовин про укладення АСАА, зокрема у галузях машинобудування, електротехніки та низки категорій побутової техніки [53].

У цьому контексті важливе значення має оновлений звіт Європейської Комісії, оприлюднений у березні 2025 року, де було зазначено прогрес України в 8 із 10 глав, передбачених Угодою про асоціацію, а також підтверджено відповідність української нормативної бази 72% технічних регламентів ЄС [54].

Для практичної координації реалізації угоди створено інституційну структуру:

- Раду асоціації (на рівні прем'єр-міністра України та віце-президента ЄК),
- Комітет асоціації,

- Підкомітети за галузевими напрямками,
- Платформу громадянського суспільства.

Ці органи забезпечують двосторонній моніторинг виконання зобов'язань і перегляд пріоритетів. Наприклад, у 2023 році в рамках Комітету асоціації було погоджено спрощення процедур митного оформлення, що дозволило скоротити середній час митного оформлення на 18% у порівнянні з 2021 роком [55].

ЄС залишається головним торговельним партнером України — понад 42% зовнішньої торгівлі України у 2023 році припадало на країни ЄС. Основними напрямками експорту залишаються: агропромислова продукція (зерно, олія, мед); чорні метали; продукція машинобудування; ІТ-послуги [56].

В умовах російської агресії ЄС надав Україні безпрецедентну підтримку у вигляді тимчасового скасування мит та квот на українські товари. У червні 2024 року ці заходи були продовжені до кінця 2025 року [57]. Такий режим дозволив українським експортерам частково компенсувати втрати від блокування чорноморських портів та зруйнованих логістичних ланцюгів.

Також ЄС відкрив доступ для України до програми «Єдиний ринок» (Single Market Programme) з 2023 року, що дозволяє українському бізнесу брати участь у тендерах, програмах сертифікації, дослідженнях і розвиткових проєктах [58].

У рамках поступу до членства, 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на вступ до ЄС. У березні 2024 року Україна офіційно відкрила переговорний процес про вступ, поділений на 35 переговорних глав [59].

Аналіз договірно-правових засад співпраці між Україною та ЄС показує суттєве поглиблення відносин за останнє десятиліття. Ключову роль відіграла Угода про асоціацію, яка з 2017 року регламентує не лише зону вільної торгівлі, а й політичне та економічне зближення з ЄС.

Запровадження ПВЗВТ сприяло гармонізації технічних стандартів, спрощенню доступу на ринок ЄС для українських виробників та адаптації законодавства до *acquis communautaire*, зокрема у сфері технічного регулювання, фітоконтролю, захисту споживачів і конкуренції.

Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році ЄС надав

безпрецедентну підтримку, зокрема запровадив автономні торговельні преференції, що дозволили зберегти доступ до ринку ЄС, на який у 2024 році припадало понад 40% товарообігу України [60]. Ініціатива *Solidarity Lanes* забезпечила нові логістичні маршрути [61].

Паралельно укладаються секторальні угоди у сферах енергетики, транспорту, цифровізації та авіації, а також реалізуються програми Horizon Europe, Digital Europe, Creative Europe, що стимулюють інноваційний розвиток і торгівлю послугами.

На сьогодні співпраця з ЄС характеризується високою динамікою, стратегічним партнерством і взаємовигодною. Згідно зі звітом Єврокомісії за 2024 рік, Україна досягла прогресу у виконанні рекомендацій, що свідчить про поступову адаптацію до європейських стандартів [62]. У перспективі ця співпраця залишатиметься ключовим чинником економічного відновлення, модернізації та інтеграції в єдиний ринок ЄС.

РОЗДІЛ 2.

СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

2.1 Актуальний стан торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС: досвід євроінтеграції

Європейський Союз є митним союзом: усі 27 країн-членів утворюють єдину територію без внутрішніх мит і з єдиним зовнішнім митним тарифом. Це забезпечує вільне переміщення товарів і дає підприємствам доступ до ринку з понад 400 млн споживачів, сприяє зниженню витрат та розширенню можливостей [64].

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у березні та червні 2014 року, передбачає створення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) та розширення співпраці в економіці, політиці, культурі й безпеці. ПВЗВТ почала тимчасово діяти з 1 січня 2016 року, а повна Угода набула чинності 1 вересня 2017 року після ратифікації всіма країнами ЄС [64]. Це дозволило сторонам почати практичну реалізацію торговельної частини угоди, забезпечивши доступ українських товарів до ринку ЄС на пільгових умовах.

З 1 січня 2016 року розпочалося тимчасове застосування розділу IV «Торгівля» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Одночасно припинив дію автономний режим торговельних преференцій ЄС, запроваджений у 2014 році як тимчасова підтримка до запуску ПВЗВТ.

З 1 вересня 2017 року, після набрання чинності Угодою про асоціацію в повному обсязі, було створено Комітет асоціації Україна–ЄС у торговій конфігурації. Він відповідає за моніторинг виконання торговельних положень, вирішення спірних питань і координацію політик у сфері зовнішньої торгівлі.

Угода про асоціацію з ЄС є стратегічним кроком євроінтеграції України. Вона передбачає поглиблення політичного діалогу, економічне партнерство та

утвердження спільних цінностей — демократії, верховенства права, прав людини й ринкової економіки.

Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) передбачає поетапне зниження та скасування мит на товари, лібералізацію доступу до ринку послуг, а також гармонізацію українського законодавства та регуляторних норм з правилами Європейського Союзу. Це створює умови для вільного доступу українських товарів і послуг на ринок ЄС, одночасно відкриваючи можливості для європейських інвесторів реалізовувати бізнес-проекти в Україні [65].

З 1 вересня 2017 року, після офіційного набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС у повному обсязі, було створено спеціалізований двосторонній орган співпраці з торговельно-економічних питань — Комітет асоціації Україна–ЄС у торговій конфігурації. Цей орган відіграє ключову роль у контролі за виконанням торговельних положень угоди, координації політик і врегулюванні спірних питань у сфері двосторонньої торгівлі [66].

План пріоритетних дій на 2023–2024 роки щодо посиленого впровадження ПВЗВТ між ЄС та Україною був орієнтований на конкретні кроки, спрямовані на прискорення реалізації положень Угоди та ефективний моніторинг її виконання. На момент його реалізації, план також мав на меті поглиблення інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, розширюючи можливості для торгівлі, інвестицій та економічної співпраці [67].

Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) є складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Вона передбачає поступове скасування мит, відкриття ринку послуг та гармонізацію українського законодавства з нормами ЄС, що сприяє вільному руху товарів, послуг і капіталу. Це одна з найбільш масштабних двосторонніх угод ЄС. У межах режиму автономних торговельних преференцій, ЄС скасував мита на 94,7% промислових і 83,4% агропродовольчих товарів з України, що значно розширило експортні можливості [68].

Іншими словами, ця угода дозволяє українським товарам та послугам вільно проникати на ринок ЄС, тоді як європейські компанії можуть вільно інвестувати в Україну [68].

Впровадження ПВЗВТ позитивно вплинуло на економіку: з 2014 року торгівля з ЄС зросла на 50%, обсяги іноземних інвестицій — удвічі, а зайнятість — на 20% [69].

У відповідь на незаконну анексію Криму та Севастополя Російською Федерацією у 2014 році, а також на повномасштабну військову агресію проти України у 2022 році, Європейський Союз запровадив торговельні санкції, включно із заборонаю імпорту з окупованих територій та заборонаю інвестицій у Крим, Севастополь, а згодом — і в частини Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей [70].

Європейський Союз залишається найбільшим торговельним партнером України. У 2023 році на нього припадало 56% зовнішньої торгівлі України, тоді як частка України в зовнішній торгівлі ЄС становила близько 1,2%. Загальний обсяг товарообігу сягнув €61,9 млрд — майже вдвічі більше, ніж у 2016 році, коли почала діяти ПВЗВТ [71].

У 2023 році обсяг експорту товарів з України до Європейського Союзу склав 22,8 мільярда євро. Серед основних експортних позицій домінують: зернові культури — 21,9% від загального експорту, тваринні та рослинні жири й олії — 9,2%, руди, шлак і зола — 8,3%, насіння олійних культур — 8,2%, а також залізо і сталь — 7,9% [72]. Ці товари формують основу торговельного обороту України з ЄС і мають ключове значення для зовнішньоекономічного балансу країни.

У 2023 році обсяг експорту товарів з Європейського Союзу до України становив 39,1 мільярда євро. Основу цього експорту склали: мінеральні палива та мінеральні олії — 16,6% загального обсягу, транспортне обладнання та транспортні засоби — 9,9%, машини — 9,1%, електротехнічне обладнання — 8,9%, а також фармацевтична продукція — 4,3% [73]. Ці товари відіграють ключову роль у забезпеченні технологічного та інфраструктурного розвитку України.

28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на вступ до Європейського Союзу. На тлі повномасштабної війни та безпекової кризи,

президент Володимир Зеленський закликав до негайного прийняття України до ЄС за прискореною процедурою, наголошуючи на необхідності швидкої політичної та інституційної інтеграції [74].

7 березня 2022 року ЄС оголосив про початок офіційної оцінки заявки України на вступ. 8 квітня президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн передала президенту Зеленському анкету-кандидат, яку Україна заповнила до 18 квітня. 24 травня Рада ЄС ухвалила рішення про тимчасову лібералізацію торгівлі, скасувавши всі тарифи, антидемпінгові мита та застосувавши загальні імпорتنі правила відповідно до Розділу IV Угоди про асоціацію [75].

1 липня 2022 року прапор ЄС урочисто внесли до зали Верховної Ради України, де відтоді майорітиме.

У червні 2022 року Європейська комісія рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, після чого Європейський парламент та Європейська рада підтримали це рішення. Надання статусу кандидата відкрило новий етап у відносинах між Україною та ЄС. У січні 2023 року на офіційному рівні було озвучено орієнтовні строки євроінтеграції, однак у європейських інституціях такі оцінки розглядаються з урахуванням реальних темпів реформ і виконання вимог ЄС [76].

Угода про асоціацію/ПВЗВТ мають на меті стимулювати розвиток торгівлі товарами та послугами між Україною та Європейським Союзом. Це забезпечується шляхом поетапного зниження митних тарифів та гармонізації українського законодавства й технічних регламентів із нормами ЄС у ключових сферах, зокрема в галузях промисловості та сільського господарства.

Для глибокої інтеграції в ринок ЄС Україна гармонізує законодавство з європейськими нормами у сферах промислової та агропродовольчої продукції. Також відбувається адаптація у митній політиці, торговельних правилах, захисті інтелектуальної власності, держзакупівлях та антимонопольному регулюванні.

Впровадження Угоди про асоціацію та ПВЗВТ позитивно впливає на економіку України: зростає торгівля з ЄС, збільшуються іноземні інвестиції та зайнятість. Угода також зміцнює економічну стійкість, сприяє модернізації

виробництва й підвищує конкурентоспроможність української продукції.

Ось кілька конкретних прикладів позитивного впливу Угоди про асоціацію та ПВЗВТ на економіку України [77]:

- – З 2014 року обсяг торгівлі між Україною та Європейським Союзом зріс на 50%;
- – Обсяг іноземних інвестицій в Україну подвоївся, що свідчить про зростання довіри з боку європейського бізнесу;
- – Рівень зайнятості в Україні підвищився на 20%, що свідчить про активізацію економіки та створення нових робочих місць.

Впровадження Угоди про асоціацію та ПВЗВТ є ключовим етапом у процесі євроінтеграції України. Вона відкриває нові можливості для українського бізнесу, розширює доступ до ринку ЄС та сприяє сталому економічному розвитку країни, зміцнюючи її позиції в міжнародній торгівлі.

Україна активно експортує до ЄС зернові, чорні метали, агропродукцію, руди та шлаки. Після старту ПВЗВТ у 2016 році експорт до ЄС стабільно зростає: у 2023 році він сягнув €22,8 млрд, а у 2025 році очікується понад €30 млрд. Це зумовлено зниженням мит і адаптацією виробників до стандартів ЄС.

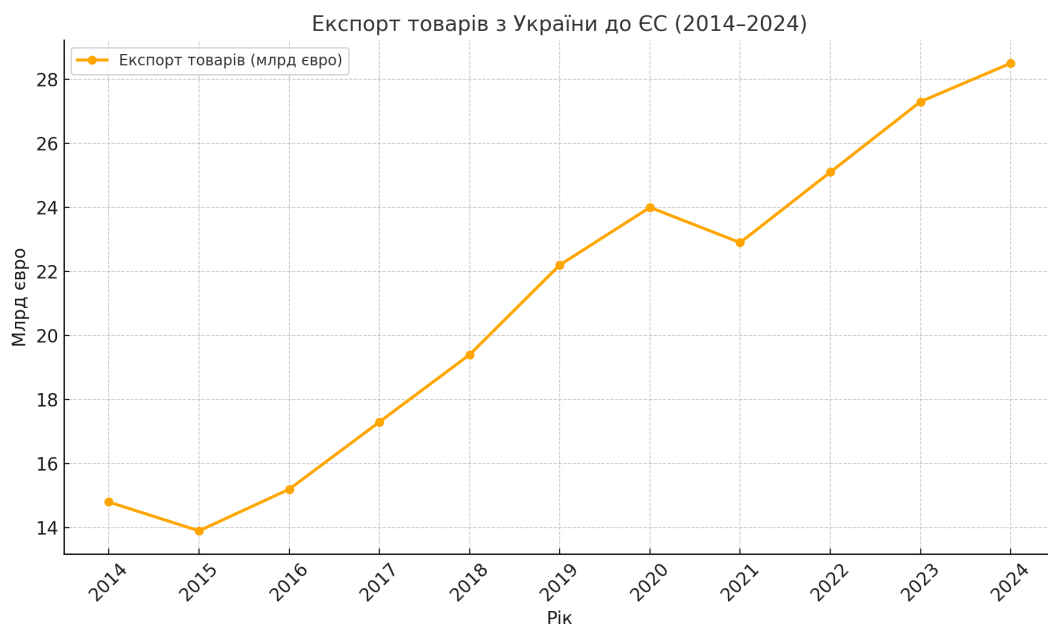

Рисунок 2.1 - Експорт товарів з України до ЄС (2014-2024 рр), млрд євро [120]

Сфера послуг є другою за значущістю в структурі зовнішньої торгівлі між

Україною та Європейським Союзом. Зокрема, важливе місце займають транспортні, ІТ-послуги, телекомунікаційні та фінансові сервіси. Після 2020 року, у зв'язку з війною та необхідністю цифровізації, зростає частка ІТ-сектору, який адаптується до потреб європейського ринку.

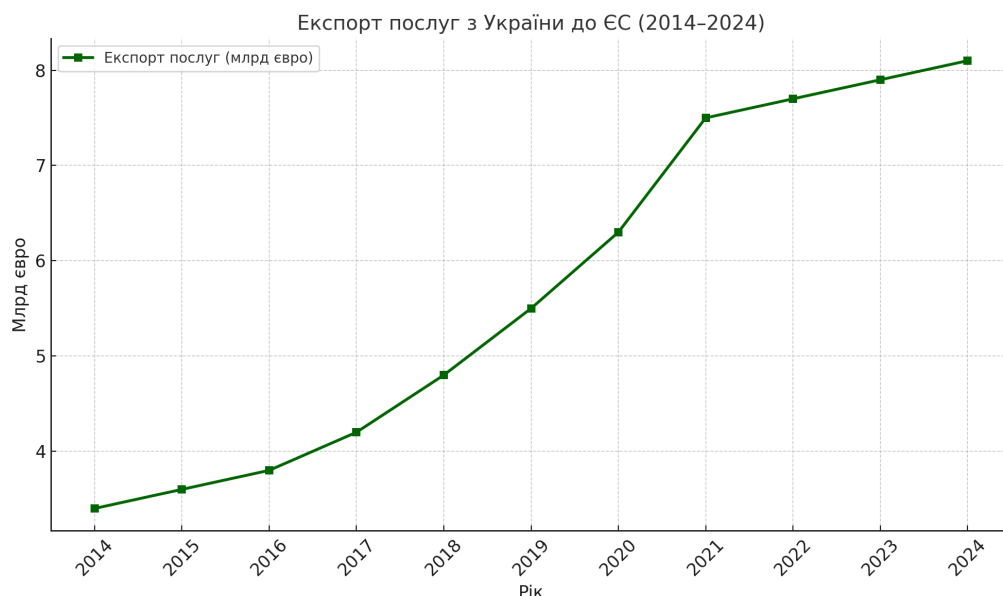

Рисунок 2.2 - Експорт послуг з України до ЄС (2014-2024 рр), млрд євро [121]

Упродовж 2014–2024 років експорт послуг з України до ЄС демонстрував стабільне зростання. Така динаміка свідчить про посилення інтеграції України у сфері послуг до європейського ринку та підвищення конкурентоспроможності українських постачальників.

2.2 Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС

Стратегічне розташування України в центрі Європи забезпечує зручний доступ до ключових транспортних маршрутів, що сприяє розвитку зовнішньої торгівлі та логістики. Внутрішній економічний потенціал — ресурси, людський капітал і виробнича база — відкриває додаткові можливості для співпраці з країнами Євросоюзу.

Україна має значні запаси сировини та природних ресурсів, а також висококваліфіковану робочу силу, що забезпечує їй конкурентні переваги в таких

ключових галузях, як [79]: агропромисловий комплекс, металургія, машинобудування та енергетика. Завдяки цим чинникам Україна має реальний потенціал стати важливим економічним вузлом Єврорегіону.

Приклади ефективного використання геостратегічного розташування України для співпраці з країнами Єврорегіону:

- Україна може стати логістичним хабом між Європою та Азією завдяки своїм сухопутним і морським шляхам;
- Партнерство в науці, техніці, промисловості та туризмі сприятиме обміну знаннями й технологіями;
- Природні ресурси, трудовий потенціал і розташування роблять Україну привабливою для інвестицій, особливо в інфраструктуру, виробництво та енергетику.

Геополітичне розташування України має не лише переваги, а й виклики. Зокрема, сусідство з Росією як загрозою та геополітичним конкурентом створює ризики для безпеки та інвестиційного клімату. Проте подолання цих викликів може перетворити розташування України на рушій економічного зростання та ключову ланку в логістиці, енергетиці й регіональній співпраці.

Глобалізація посилює економічну взаємозалежність країн, роблячи зовнішньоекономічну діяльність важливим чинником розвитку. Міжнародна торгівля дозволяє державам спеціалізуватися на товарах із порівняльними перевагами, що підвищує ефективність, сприяє зростанню економіки та покращенню рівня життя.

Події в Україні ускладнюють зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експорт та імпорт, що впливає на ВВП. Основна причина — війна, яка порушила логістику, доступ до портів і виробництва. Це зумовило скорочення торговельних обсягів і негативну динаміку економіки.

Останніми роками Україна нарощує торгівлю з Азією та Африкою, що відповідає зміні глобального економічного балансу. Ці регіони стають перспективними ринками для української агро-, металургійної та харчової продукції, відкриваючи можливості для диверсифікації та розширення експорту.

Європейський Союз залишається ключовим торговельним партнером України. У 2023 році частка ЄС у загальному експорті України становила 66%, а в імпорті — 53% . Це свідчить про тісну економічну інтеграцію та співпрацю між Україною та ЄС.

Основні імпортери української продукції у 2025 році:

- Польща — \$1,1 млрд
- Італія — \$680 млн
- Іспанія — \$650 млн

Ці дані вказують на стабільний попит на українські товари в країнах ЄС, зокрема в аграрному та промисловому секторах.

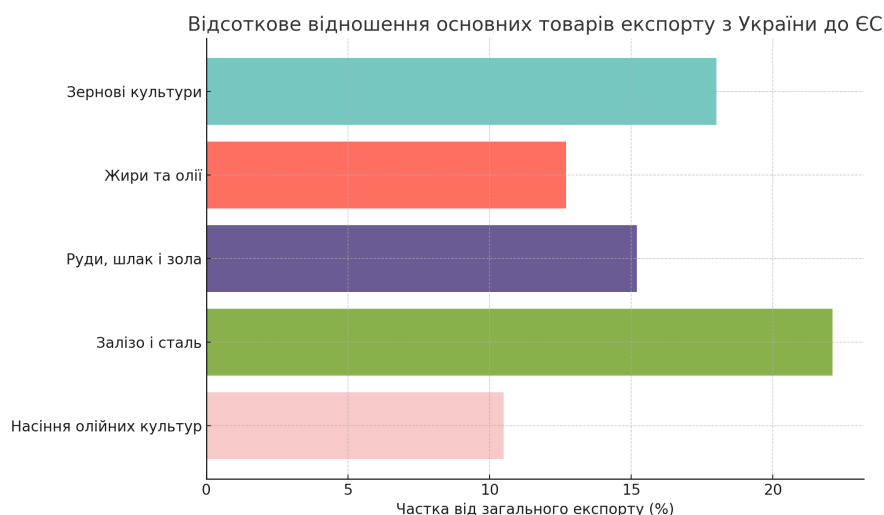

Рисунок 2.3 - Відсоткове відношення основних товарів експорту з України до ЄС (2024 р.), % [122]

Зовнішньоторговельне сальдо України з ЄС залишається від'ємним. У 2024 році зовнішньоторговельне сальдо України з Європейським Союзом становило 10,9 млрд доларів США. Це означає, що Україна імпортує з ЄС більше товарів, ніж експортує [80]. У січні 2025 року ця тенденція збереглася — експорт товарів до ЄС становив 2,5 млрд доларів США, а імпорт — 4,8 млрд доларів США, що призвело до від'ємного сальдо в розмірі 2,3 млрд доларів США [81].

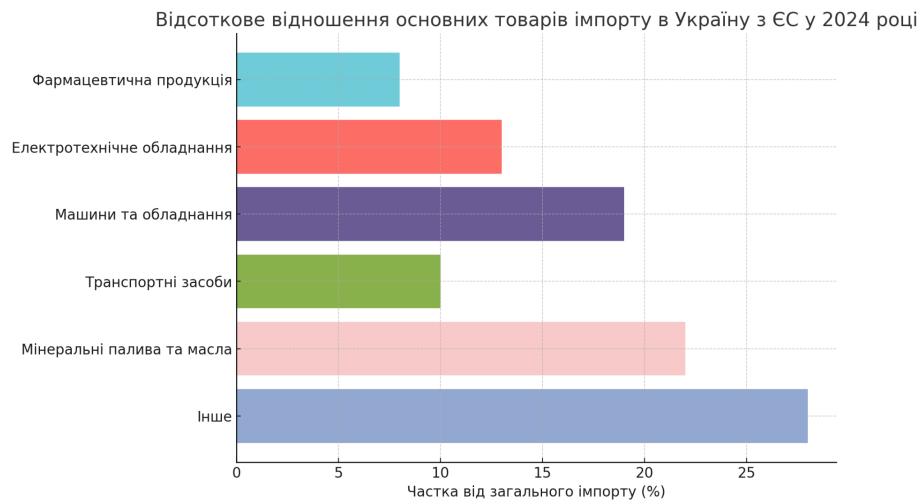

Рисунок 2.4 - Відсоткове відношення основних товарів імпорту в Україну з ЄС у 2024 році [121]

Країни ЄС залишаються постійними і основними партнерами України на зовнішньому ринку.

Таблиця 2.1 - Експорт з України до ЄС 2024 р [82]

Товарна група	Частка у загальному експорті (%)	Обсяг (млн дол. США)
Зернові культури	15,2	4500
Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,8	3200
Насіння і плоди олійних рослин	9,1	2700
Чорні метали	17,5	5200
Руди, шлаки та зола	16,2	4800
Електричні машини та обладнання	11,8	3500
Деревина та вироби з деревини	9,8	2900
Готові корми для тварин	5,4	1600
Реактори ядерні, котли, машини	13,8	4100
Мясо та харчові субпродукти	4,4	1300

У таблицях 2.1 і табл.2.2 представлено десятку провідних товарних позицій, що експортуються з України до Європейського Союзу (табл. 2.1) та

імпортуються з ЄС в Україну (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Імпорт в Україну з країн ЄС 2024 р [83]

Категорія товарів	Частка у загальному експорті (%)	Обсяг (млн дол. США)
Машини та обладнання	18,5	5200
Транспортні засоби	14,6	4100
Мінеральні палива та Мінеральні олії	12,5	3500
Електротехнічне обладнання	17,1	4800
Фармацевтична продукція	13,4	3900
Хімічна продукція	10,9	3100
Пластмаси та вироби з них	9,6	2700
Продукти харчування та напої	7,8	2200
Готові текстильні вироби	6,8	1900
Інші товари	5,7	1600

Чорноморська зернова ініціатива, або зернова угода, — це проект, спрямований на безпечне перевезення зерна та продовольства з українських портів, підписаний під час вторгнення Росії в Україну.

Ця угода була укладена між Росією, Україною, Туреччиною та Організацією Об'єднаних Націй (ООН).

Російське вторгнення у 2022 році зупинило морський експорт зерна з України, що спричинило зростання цін на продовольство та загрозу голоду в бідних країнах. Росію звинуватили у використанні продовольства як засобу тиску. За посередництва Туреччини та підтримки ООН 22 липня 2022 року було підписано зернову угоду, яка відновила експорт із частини українських портів і передбачала створення координаційного центру в Туреччині [84].

Первісна зернова угода діяла до 19 листопада 2022 року. Росія тимчасово призупинила участь через атаку безпілотною, але після посередництва її відновила. 17 листопада угоду продовжили на 120 днів, а в березні 2023 року — мінімум на 60 днів за участі Туреччини та ООН [84].

У травні 2023 року угоду було знову продовжено на 60 днів і закінчується 18 липня [85].

До 17 липня 2023 року не було досягнуто жодної нової угоди щодо поновлення угоди, через що термін дії угоди закінчився [86].

Війна в Україні спричинила різке зростання світових цін на харчі, і в 2022 році близько 47 млн людей опинилися в умовах гострого голоду, переважно в країнах Африки, Азії та Латинської Америки, залежних від українського зерна й палива.

Україна входить до числа провідних світових експортерів зерна, щорічно експортуючи понад 45 мільйонів тонн цієї продукції. Проте близько 20 мільйонів тонн зерна залишалися заблокованими у порту міста Одеса через обмеження на експорт.

До війни майже весь експорт української пшениці, кукурудзи та олії здійснювався через порти Чорного моря. Під час війни частина портів була зруйнована, окупована або замінована. Через загрозу атак Україна спочатку не розмінювала море, але пізніше погодилася на зернову угоду (липень 2022 – липень 2023), яку Росія не продовжила.

Рисунок 2.5 - Частка України в імпорті окремих продуктів ЄС (%) [121]

Графік демонструє зниження частки українських поставок до ЄС у ключових товарних позиціях, зокрема:

- Соняшникова олія: спад із 87% у 2021 році до 79% у 2024 році;

- Кукурудза: зниження з 51% до 47%;
- Насіння ріпаку: з 39% до 32%;
- Залізо та сталь: стабільно низькі показники після різкого падіння у 2022 році;
- Деревина: поступове скорочення на 0,8%;
- Соєва олія: зменшення з 45% до 38%.

Це свідчить про поступове зменшення залежності ЄС від імпорту деяких українських товарів, ймовірно, через переорієнтацію на інші ринки чи внутрішні зміни у виробництві.

У 2022 році війна суттєво вплинула на торгівлю аграрною продукцією, зокрема соняшниковою олією та кукурудзою. Попри труднощі, Україна залишалася важливим постачальником для ЄС.

Експорт соняшникової олії з України має сезонний характер. У березні 2022 року ціна зросла до 151,8%, у квітні — до 197,2% від базового рівня. Після червня 2022 року почалося поступове здешевлення, що тривало до середини 2023 року.

У 2024 році спостерігалось стабілізаційне зниження цін на фоні поступового відновлення логістичних ланцюгів. Однак у другій половині 2024 року відбулося незначне повторне зростання вартості через тимчасове обмеження експорту, викликане блокуванням Чорноморських портів. У 2025 році ЄС продовжує активний імпорт соняшникової олії з України, що становить понад 80% загального імпорту цієї продукції до Європи.

Імпорт кукурудзи з України до країн ЄС також зазнав впливу повномасштабної агресії. У червні 2023 року, порівняно з аналогічним періодом 2022 року, обсяг імпорту зріс на 18,6%, тоді як загальна вартість зменшилася на 71,0%, що свідчить про зміну світової цінової кон'юнктури на ринку зернових.

Станом на 2024 рік імпорт кукурудзи з України до ЄС зберігає позитивну динаміку. У четвертому кварталі 2024 року обсяги поставок були приблизно на 30% вищими порівняно з 2021 роком, що свідчить про активне відновлення експортного потенціалу України. Попри цінову волатильність, Україна

залишається надійним постачальником зернових до Європи [87].

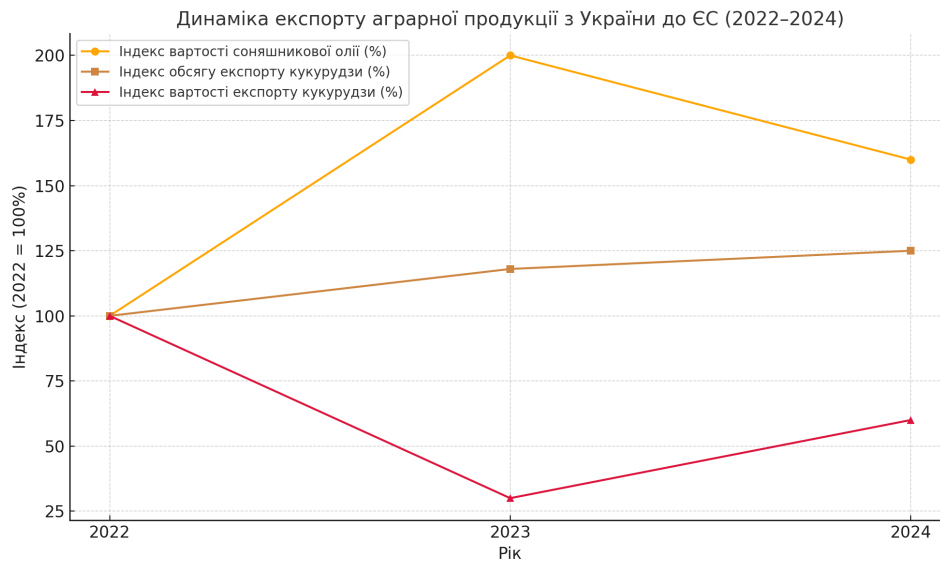

Рисунок 2.6 - Експорт соняшникової олії та кукурудзи з України в ЄС, вартість 2022-2024 рр. [122]

У відповідь на глобальні продовольчі виклики ЄС диверсифікує джерела постачання агропродукції, зокрема кукурудзи. Основними постачальниками залишаються країни з розвиненим аграрним сектором і стабільною логістикою. У 2022–2024 роках імпортна структура змінилась через геополітику, кліматичні фактори й торговельні обмеження.

Рисунок 2.7 - Структура імпорту кукурудзи в ЄС [121]

Україна залишається стратегічно важливим партнером для ЄС у сфері

постачання кукурудзи, попри складну безпекову ситуацію. Високий аграрний потенціал та географічна близькість забезпечують конкурентні переваги українського зерна на європейському ринку.

Бразилія продовжує зміцнювати свої позиції завдяки масштабному виробництву та сприятливим погодним умовам, а США – завдяки високій якості зерна та стабільності постачання. У 2024 році ці чинники забезпечили обом країнам конкурентні переваги на ринку ЄС, хоча зміна торговельних умов у майбутньому може вплинути на подальшу динаміку.

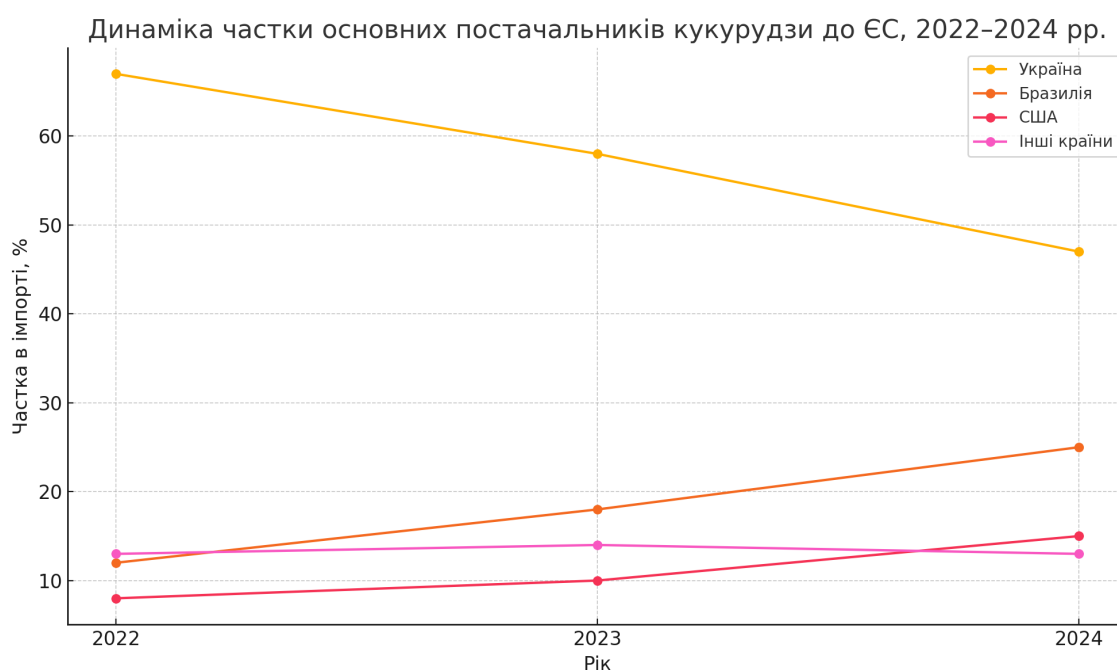

Рисунок 2.8 - Динаміка частки основних постачальників кукурудзи до ЄС у 2022–2024 роках. [123]

Україна, яка в 2022 році забезпечувала понад дві третини (67%) імпорту кукурудзи в ЄС, у 2024 році зменшила свою частку до 47%. Основні причини цього зниження:

- військова агресія Російської Федерації та руйнування аграрної інфраструктури;
- блокування морських портів;
- складнощі з експортом через західний кордон.

Натомість Бразилія активно скористалася ситуацією: частка її постачань до ЄС

зросла з 12% у 2022 році до 25% у 2024 році. Цьому сприяли масштабні врожаї, гнучка логістика та низька собівартість виробництва.

Також США зміцнили свої позиції: з 8% у 2022 році до 15% у 2024 році. Однак запровадження з 15 квітня 2025 року мита на імпорт американської кукурудзи до ЄС у розмірі 25% [88] імовірно призведе до скорочення їхньої частки вже в другому півріччі 2025 року.

Зважаючи на поточні тенденції, можна очікувати такі зміни:

- Україна потенційно збільшить частку до 50% у разі стабілізації безпекової ситуації та повноцінного відкриття Чорноморських портів.
- Бразилія зберігатиме високий рівень постачання завдяки конкурентоспроможній ціні.
- США можуть втратити частку ринку через дію мита.
- Частка інших країн залишиться на рівні 13–15%.

Імпорт в ЄС насіння ріпаку/рапсу з України має сильний сезонний компонент, який відбувається переважно в період із серпня по листопад.

Таблиця 2.3 - Обсяги експорту насіння ріпаку з України до ЄС (2022–2024 рр.)
[124]

Рік	Обсяг експорту, тис. тонн	Середня ціна, \$/т	Загальна вартість, млн \$
2022	2 396	450	1 078
2023	3 399	455	1 547
2024	3 695	460	1 700

- 2022 рік: Імпорт насіння ріпаку з України до ЄС становив приблизно 2,4 млн тонн із середньою ціною \$450 за тонну, що дало загальну вартість близько \$1,08 млрд.
- 2023 рік: Обсяги імпорту зросли до 3,4 млн тонн при середній ціні \$455 за тонну, загальна вартість склала близько \$1,55 млрд.
- 2024 рік: Імпорт досяг 3,7 млн тонн, середня ціна підвищилась до \$460 за тонну, що дало загальну вартість близько \$1,7 млрд.

Важливим компонентом співпраці України з Європейським Союзом у сфері аграрної торгівлі є постачання насіння ріпаку. У 2022–2024 роках структура постачальників зазнала помітних змін у зв'язку з кліматичними коливаннями, змінами врожайності, логістичними бар'єрами та політичними рішеннями країн-експортерів.

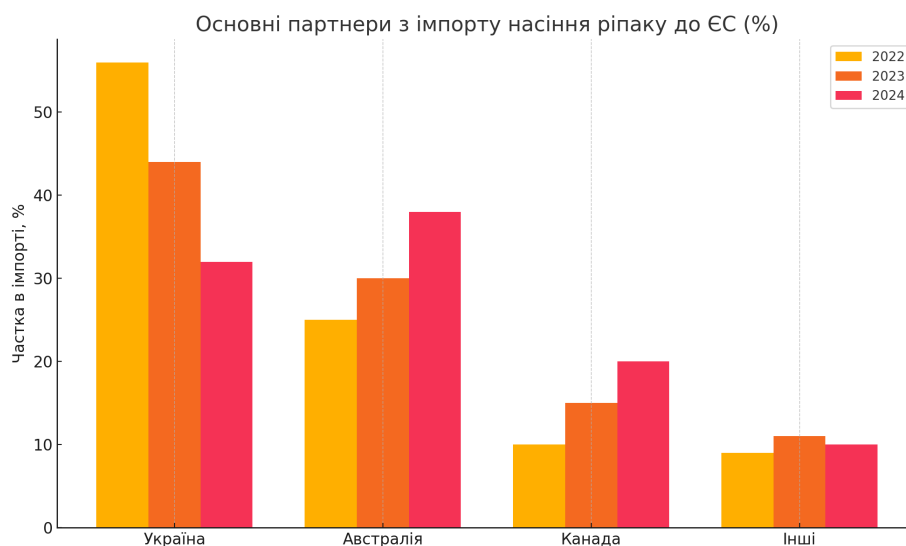

Рисунок 2.9 - Основні партнери з імпорту насіння ріпаку за межами ЄС (%) [123]

Як видно з графіка, у 2022 році Україна була провідним експортером насіння ріпаку до Європейського Союзу, забезпечуючи 56% обсягу імпорту поза межами блоку. Це зумовлено сприятливими погодними умовами, високою врожайністю та близькістю до ринків збуту. Однак уже в 2023 році її частка знизилася до 44%, а у 2024 році — до 32%.

Обсяг експорту деревини з України до ЄС залишався стабільним у другому та третьому кварталах 2022 року, після чого знизився в четвертому кварталі 2022 року, але знову зріс у 2023 році. Завдяки зростанню вартості одиниці продукції вартість імпорту також підвищилася, хоча спостерігалось її зниження в четвертому кварталі, після чого вона знову зросла у 2023 році (рис. 2.12). У червні 2023 року обсяги імпорту були майже вдвічі більшими, ніж у січні 2021 року [65].

Як обсяг, так і вартість експорту чавуну та сталі з України до ЄС значно зросли на початку 2021 року, що було пов'язано з підвищеним попитом і

зростанням ціни за одиницю продукції внаслідок поступового відновлення економік після пандемії COVID-19 (рис. 2.14). Наприкінці 2021 року експорт почав скорочуватися і не повернувся до докризових рівнів після початку російського вторгнення.

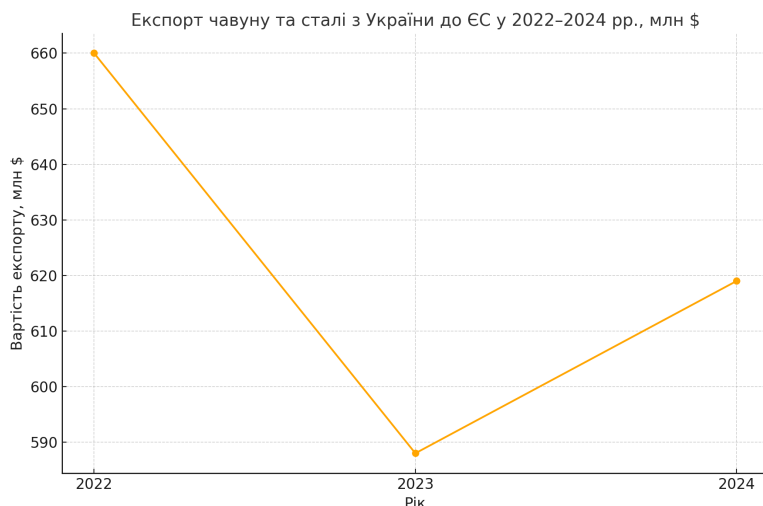

Рисунок 2.10 - Експорт чавуну та сталі в ЄС з України, вартість 2022-2024 рр. [65]

Графік ілюструє загальну вартість експорту чавуну та сталі з України до ЄС протягом трьох останніх років. У 2022 році обсяг експорту склав приблизно 660 млн дол., у 2023 році – 588 млн дол., а в 2024 році зафіксовано не значне зростання до 619 млн дол. США. Ці коливання зумовлені як змінами цін на сировину, так і загальними умовами логістики та міжнародної торгівлі в умовах війни.

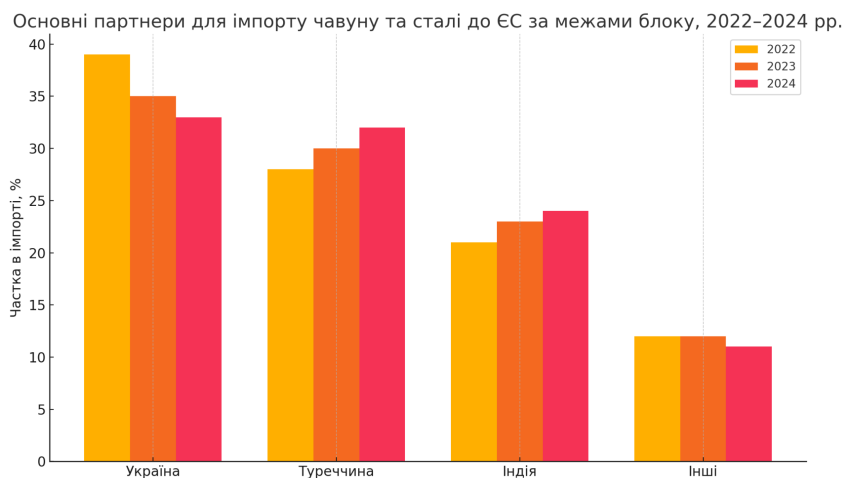

Рисунок 2.11 - Основні партнери для імпорту чавуну та сталі за межами ЄС (%) [121]

На графіку видно, що:

- Україна залишається ключовим постачальником, хоча її частка поступово знижується: з 39% у 2022 до 33% у 2024 році.
- Туреччина активно нарощує обсяги постачання, майже зрівнявшись з Україною у 2024 році (32%).
- Індія стабільно утримує понад п'яту частину імпорту.
- Інші країни, включаючи Південну Корею, Єгипет та В'єтнам, разом забезпечують близько 11–12% імпорту.

Обсяг експорту соєвої олії з України до країн поза межами ЄС за період з січня 2021 року по червень 2023 року значно коливався, але загалом зріс майже на 90% (рис. 2.16). Водночас через різке зниження одиничної вартості продукції загальна вартість експорту залишалася практично на тому ж рівні.

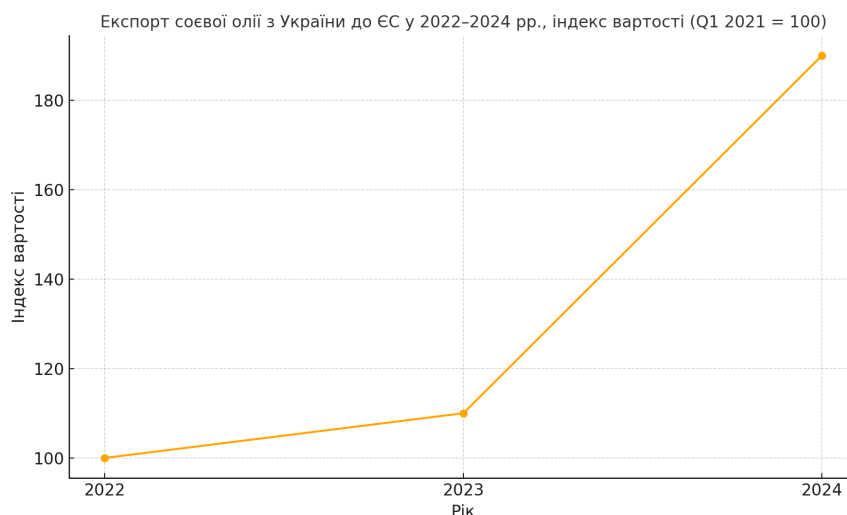

Рисунок 2.12 - Експорт соєвої олії з України в ЄС, вартість 2022–2024 рр. [121]

На графіку видно стабільне зростання вартості експорту: якщо у 2022 році індекс становив 100, то у 2024 році він досяг 189, що свідчить про майже двократне зростання вартості. Це зумовлено як зростанням попиту на українську агропродукцію, так і загальним підвищенням цін на рослинні олії на світовому ринку.

Україна була важливим партнером для експорту ряду продуктів ЄС. На рисунку 2.13 показано групи товарів з найвищою часткою України в експорті ЄС.

Рисунок 2.13 - Групи продуктів з найвищою часткою України в імпорті ЄС [121]

Таблиця 2.4. - Імпорт основних груп товарів в Україну, 2022–2024 (млн.Є.) [125]

Група товарів	2022	2023	2024
Машини та обладнання	3 200	3 400	3 600
Транспортні засоби	2 800	3 000	3 200
Паливо та енергоносії	2 500	3 000	4 000
Електричне обладнання	1 800	2 000	2 200
Фармацевтична продукція	1 500	1 600	1 700

У період 2022–2024 років спостерігається чітка позитивна динаміка зростання експорту основних товарних груп з Європейського Союзу до України. Найбільше зростання зафіксовано в категорії палива та енергоносіїв — з 2,5 млрд євро у 2022 році до 4 млрд євро у 2024 році. Це свідчить про зростаючу енергозалежність України від європейського ринку на тлі перебоїв у власному енергетичному секторі та змін у структурі імпорту після початку повномасштабної війни.

Також відзначається стабільне нарощення обсягів постачання машин,

обладнання та транспортних засобів, що може свідчити як про модернізацію української промисловості, так і про активізацію інвестицій у відновлення інфраструктури. Зростання в секторі електротехнічного та фармацевтичного обладнання підкреслює спроби ЄС забезпечити Україну критично важливими товарами для підтримки економіки, медичної галузі та базових потреб населення в умовах війни.

У цілому, збільшення експорту з боку ЄС відображає високий рівень економічної та політичної підтримки України, спрямованої на інтеграцію до єдиного європейського ринку та зміцнення стійкості української економіки в умовах зовнішніх викликів.

У 2022–2025 роках торговельно-економічне співробітництво України з Європейським Союзом характеризується високим рівнем інтенсивності, структурною гнучкістю та значним потенціалом для подальшого розвитку. Незважаючи на збройну агресію Російської Федерації, Україна не лише зберегла, але й зміцнила свою позицію як стратегічного торговельного партнера ЄС, особливо в агропродовольчому секторі.

Аналіз структури імпорту до ЄС свідчить, що Україна забезпечує найбільшу частку в поставках соняшникової олії (до 79% у 2024 р.), кукурудзи, насіння ріпаку, соєвої олії та деревини. Ці позиції підкреслюють продовольчу й сировинну важливість України для європейського ринку. Водночас спостерігається зменшення частки України в деяких товарних групах через конкуренцію з боку Бразилії, Австралії та США, а також через логістичні труднощі, пов'язані з війною.

Імпорт ЄС з України в промисловому сегменті (чавун, сталь, деревина) демонструє певну стабільність, хоча обсяги постачання частково знизилися внаслідок пошкодження виробничих потужностей та блокування логістичних шляхів. Проте навіть у цих умовах Україна залишається одним із основних постачальників металургійної сировини до країн ЄС.

Експорт з ЄС в Україну у 2022–2024 роках також зазнав позитивної динаміки, особливо в таких сферах, як паливо та енергоносії, транспорт, машини

й обладнання. Це зростання є свідченням не лише торговельної активності, але й стратегічної підтримки України у відновленні економіки, інфраструктури та енергосистеми.

Серед основних викликів у співпраці Україна–ЄС варто виокремити геополітичну нестабільність, порушення логістики, зміну торгових пріоритетів ЄС та необхідність приведення українського законодавства у відповідність до норм ЄС. Утім, підтримка ЄС у вигляді режиму торговельних преференцій, гуманітарної та військової допомоги створює сприятливе середовище для посилення інтеграції України в європейський простір.

Отже, наявні тенденції свідчать про взаємовигідність партнерства та перспективність подальшого поглиблення економічної інтеграції України з Європейським Союзом. Успішна реалізація цієї співпраці потребує системної координації економічної політики, розвитку інфраструктури та забезпечення безпеки торговельних шляхів.

2.3 Інвестиційне співробітництво та його роль у розвитку економічних відносин Україна-ЄС

Інвестиційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом є однією з ключових складових сучасних економічних відносин. ЄС виступає стратегічним партнером України, а іноземні інвестиції з його боку відіграють важливу роль у розвитку національної економіки. У 2024 році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку України становив 55,8 млрд дол. США. Основними країнами-інвесторами залишаються Кіпр (31,6%), Нідерланди (20,8%), Велика Британія (4,8%), Німеччина (4,3%) та Франція (2,6%) [89].

Інвестиції з ЄС надходять переважно у промисловість (38,9%) та торгівлю (17%), що свідчить про зацікавленість європейських партнерів у стратегічному розвитку українських галузей. Також важливим чинником є те, що іноземні інвестиції сприяють впровадженню інноваційних технологій, підвищенню

продуктивності та конкурентоспроможності українських підприємств [90].

У 2024 році ЄС і Україна започаткували нове бізнес-партнерство, яке передбачає створення сприятливих умов для інвесторів. Зокрема, мова йде про спрощення регуляторних процедур, зниження бюрократичного навантаження, забезпечення прозорості та захисту прав інвесторів. Ця ініціатива також включає підтримку малого та середнього бізнесу, що є ключовим елементом для зростання внутрішнього ринку [91].

Крім того, Європейська комісія закликала європейський бізнес інвестувати у відновлення та реконструкцію України. Ця ініціатива є важливою з огляду на післявоєнне відновлення країни та інтеграцію України до європейського економічного простору. Відповідні програми включають співфінансування проєктів, грантову підтримку, страхування ризиків та консультативний супровід [92].

Європейський Союз є основним інвестором в Україну. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) постійно зростають, особливо у сферах агробізнесу, логістики, відновлювальної енергетики та ІТ. Станом на 2022 рік обсяг ПІІ з ЄС становив близько 29,4 млрд євро. У 2025 році ця цифра досягне близько 34,7 млрд євро, що демонструє високу довіру європейських партнерів до українського ринку.

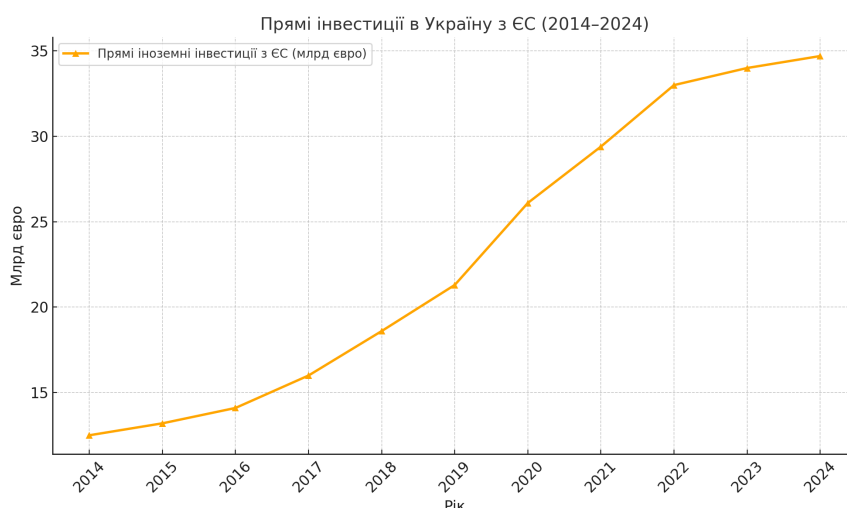

Рисунок 2.14 - Прямі інвестиції в Україну з ЄС (2014-2024) [121]

У 2014–2024 роках торгівля України з ЄС істотно активізувалася. Експорт товарів досяг близько 30 млрд євро, зростаючи завдяки аграрному сектору та

металургії. У сфері послуг лідирує ІТ-галузь, обсяг експорту послуг перевищив 8 млрд євро. Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС у 2024 році склали понад 34 млрд євро. Ці показники підтверджують ефективність євроінтеграційного курсу та зростаючу економічну інтеграцію України з Європейським Союзом.

Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС виконує низку важливих функцій у контексті економічного розвитку. По-перше, воно сприяє модернізації економіки та оновленню виробничих потужностей. По-друге, воно сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня зайнятості. По-третє, надходження ППІ стабілізує платіжний баланс країни та підтримує фінансову систему [90].

Отже, інвестиційна співпраця між Україною та Європейським Союзом є вагомим фактором економічної інтеграції та зміцнення двосторонніх відносин. Залучення інвестицій не лише підтримує економіку, а й стимулює структурні реформи, спрямовані на євроінтеграцію.

Відносини України з Європейським Союзом за останнє десятиліття зазнали суттєвих змін і розвитку, що відображає прагнення до європейської інтеграції, розширення економічної співпраці та вплив геополітичних процесів. Траєкторія співпраці між Україною та ЄС відзначається посиленням зв'язків через торговельні угоди та проведення реформ, спрямованих на узгодження з європейськими стандартами й цінностями. Це партнерство має важливе значення як для України, так і для самого Європейського Союзу.

23 червня 2022 року Європейська Рада ухвалила історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Це рішення базувалося на Висновку Європейської Комісії [93], в якому було визначено сім ключових умов для подальшого проведення реформ у політичній сфері. Виконання цих умов є необхідним, проте, ймовірно, недостатнім для того, щоб Україна могла перейти до наступного етапу — переговорів щодо членства в ЄС.

Сім умов включають реформування судової системи, боротьбу з корупцією, деолігархізацію, регулювання засобів масової інформації та захист

прав меншин. Україна вже досягла значних успіхів у виконанні цих вимог, що було офіційно визнано Європейською Радою (див. табл. 2.5) [94].

1. Покращення роботи Конституційного Суду включає впровадження нової процедури відбору суддів, яка передбачає оцінку їхньої доброчесності та професійних компетенцій відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії.
2. Реформи у судовій системі передбачають перевірку доброчесності кандидатів до Вищої ради правосуддя та відбір претендентів для Вищої кваліфікаційної комісії суддів.
3. Боротьба з корупцією включає посилення ефективності розслідувань і ухвалення справедливих судових рішень, а також призначення керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури і Директора Національного антикорупційного бюро.
4. Реформи у сфері протидії відмиванню коштів та правоохоронному секторі передбачають дотримання міжнародних стандартів у боротьбі з відмиванням коштів та реформування правоохоронних органів для забезпечення ефективної роботи і загальної безпеки.
5. Впровадження антиолігархічного законодавства спрямоване на скорочення впливу олігархів на різні сфери суспільного та економічного життя шляхом запровадження відповідних регуляторних норм і обмежень.
6. Регулювання медіа-ринку передбачає зниження впливу зацікавлених осіб у медіа-сфері шляхом гармонізації українського законодавства з європейськими директивами та посилення повноважень регуляторного органу, який контролює діяльність медіа.
7. Законодавство для національних меншин передбачає завершення реформ відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії та ефективне впровадження цих змін з метою забезпечення захисту прав і свобод національних меншин.

Через пошкодження близько 40% енергосистеми України співпраця з ЄС у

цій сфері є особливо важливою. Пріоритетними є відновлення та модернізація інфраструктури, інтеграція в європейські енергомережі й впровадження сучасних технологій. Уряд оцінив потребу в понад \$1 млрд на ремонт критичних об'єктів. ЄС підтвердив підтримку, створивши координаційний механізм. Також актуальними залишаються енергоефективність, розвиток ВДЕ, воднева енергетика, боротьба зі зміною клімату та реалізація Європейської зеленої угоди.

Під час війни транспортна галузь України зазнала серйозних збитків: пошкоджено понад 25 тис. км доріг, 326 мостів, 6 500 км залізниці, 16 аеропортів і понад 1 000 одиниць міського транспорту. Окупація та бойові дії призвели до скорочення перевезень і заблокували морські порти, ускладнивши експорт продовольства.

Транспортний сектор є ключовим для економічного відновлення та інтеграції з ЄС. Основні завдання: відновлення інфраструктури за участі внутрішніх і зовнішніх ресурсів та інтеграція в європейську систему з урахуванням стандартів ЄС, технічного оновлення та зміцнення співпраці.

Цифрова сфера України стрімко розвивається, створюючи нові можливості для євроінтеграції. Відбувається масштабна цифрова трансформація управління, зокрема через портал «Дія», користувачів якого зросло з 2,5 млн (2020) до понад 22 млн (2025). Зростає доступність відкритих даних, модернізується бізнес, розвиваються ІТ-послуги.

Україна гармонізувала законодавство в електронних комунікаціях з ЄС, просунулася у взаємному визнанні електронних довірчих послуг, запроваджує e-Permit. ЄС підтримує цифровізацію через технічну допомогу, програми “Digital Europe” і “цифровий безвіз”, а також зміцнює співпрацю в кібербезпеці.

Екологія є пріоритетом для України на шляху євроінтеграції та післявоєнного відновлення. Збитки екосистемам від війни перевищили €46 млрд, але курс на впровадження європейських екостандартів зберігається.

Україна ухвалила Стратегію екобезпеки й адаптації до змін клімату до 2030 року, пакет екозаконів, Морську стратегію до 2034 року, розпочала реформу лісової галузі, створила портал “ЕкоСистема” та розробляє Стратегію

низьковуглецевого розвитку до 2050 року. Співпраця з ЄС сприяє відновленню природи та прискоренню декарбонізації економіки.

2.4 Перешкоди, виклики та вплив військової агресії на торговельно-економічне співробітництво України та ЄС

У глобальній системі світових економічних відносин Україна та Європейський Союз посідають значущі позиції. Проте, незважаючи на позитивні досягнення в економічній співпраці, залишаються певні проблеми та виклики, які ставлять під сумнів стабільність і подальший розвиток інтеграційних процесів (рис. 2.14).

Основні виклики співробітництва України та ЄС:

- Ускладнення соціально-економічної ситуації:**
Економічна нестабільність: У складних економічних умовах може збільшуватися безробіття, а також зменшуватися рівень життя громадян. Це може стати причиною соціальної напруженості та негативно позначитися на політичній стабільності.
- Міграційне навантаження:**
Еміграція та імміграція: Міграційні процеси можуть впливати на ринок праці та соціальну інфраструктуру країн. Масштабна еміграція може призводити до втрати кваліфікованих робочих кадрів, тоді як імміграція може викликати соціальні та економічні виклики.
- Відцентрові, дезінтеграційні тенденції всередині ЄС:**
Брекзит: Вихід Великої Британії із ЄС став значним викликом для єдності та інтеграції ЄС. Це може відкрити шлях іншим країнам до подібних рішень, що може призвести до подальшого розпаду.
- Російська експансія на теренах ЄС:**
Політична та економічна впливовість Росії: Російські дії на теренах ЄС, такі як агресія в Україні, можуть викликати напружені відносини та суттєво впливати на геополітичну ситуацію в регіоні.
- Консенсусний механізм ухвалення рішень:**
Система прийняття рішень в ЄС: Процес ухвалення рішень в ЄС і взаємодія між різними країнами та їхніми інтересами може бути складним і вимагати значних зусиль для досягнення консенсусу.
- Проблеми стратегічного позиціонування ЄС на російському напрямі:**
Енергетична залежність: Залежність від російського газу та інших ресурсів може обмежувати рухи ЄС у сфері зовнішньої політики та ускладнювати реакцію на російські дії.

Рисунок 2.15 - Основні виклики співробітництва України та ЄС [97]

По-перше, соціально-економічна ситуація ускладнилася через війну в Україні, зупинку постачання енергоресурсів з Росії та блокування аграрного експорту. Це викликало серйозні труднощі для ЄС, зокрема різке зростання цін на продукти. За даними Євростату, у серпні 2022 року ціни на хліб зросли на 66% в Угорщині, на 33% у Литві, та на 32% в Естонії і Словаччині [98].

На початку 2022 року в країнах ЄС зафіксовано стрімке зростання інфляції, спричинене дефіцитом енергоресурсів і блокадою постачань з Росії. Це викликало енергетичну кризу, зростання цін на газ, ускладнення кліматичної політики та скорочення виробництва на підприємствах. Уряди вжили термінових заходів підтримки, особливо в Німеччині, де промисловість становить 30% економіки та забезпечує понад 1 млн робочих місць.

По-друге, через російську агресію та руйнування в Україні суттєво зросло міграційне навантаження на ЄС. За даними ООН, це стала найшвидша криза біженців з часів Другої світової війни. До вересня 2022 року кількість зареєстрованих українських біженців у Європі перевищила 7 мільйонів, найбільше — у Польщі, Німеччині, країнах Балтії, Румунії та Чехії.

По-третє, війна в Європі посилила дезінтеграційні процеси в ЄС, сприяючи зростанню впливу правих сил і євроскептичних рухів. Наприклад, в Італії до влади прийшов блок, що включає «Forza Italia». Такі тенденції загрожують стабільності Союзу, послаблюючи демократичні інститути та довіру громадян. Причинами є соціальні конфлікти, економічні труднощі, зовнішні впливи та внутрішні виклики.

По-четверте, експансія Росії на території Європейського Союзу проявляється через активний вплив режиму Путіна на країни ЄС з метою їх ослаблення та підризу європейської єдності. Це включає масштабну пропаганду, втручання у внутрішні політичні процеси, зокрема виборчі кампанії, енергетичний тиск, дискредитацію інституцій ЄС, підтримку радикальних, націоналістичних і популістських рухів, а також розвідувальну та диверсійну діяльність.

У відповідь на поразки в Україні Кремль вдалася до економічного тиску на ЄС, зокрема санкцій, провокування дефіциту та ядерного шантажу. Росія також використовує “міграційну зброю” — обстріли, що спричиняють нові хвилі переселення до ЄС. Водночас внутрішні репресії в РФ викликали міграцію самих росіян. У 2022 році ЄС вислав понад 600 російських чиновників, з яких понад 400 — визнані шпигунами [99].

По-п'яте, консенсус як принцип ухвалення рішень залишається серйозною проблемою ЄС. Він уповільнює та ускладнює прийняття важливих рішень, особливо у зовнішній політиці, через різні позиції країн-членів, зумовлені внутрішніми, геополітичними та зовнішніми чинниками.

По-шосте, проблеми стратегічного позиціонування ЄС у відносинах з Росією залишаються актуальними. На тлі широкомасштабної агресії Росії проти України Європейський Союз формує нову, більш послідовну політику щодо Москви. Ця політика включає офіційні заяви, резолюції та рішення керівних органів ЄС, найяскравіше втілені у резолюції Європейського парламенту від 23 листопада 2022 року, в якій Росія офіційно визнана державою, що спонсорує тероризм [100].

Обставини широкомасштабної війни та загроза існуванню української державності змушують серйозно переосмислити пріоритети внутрішнього соціально-економічного розвитку і зовнішньої політики. Наразі основна увага та ресурси зосереджені на протистоянні російській агресії, що неминуче впливає на темпи та ефективність руху України до інтеграції в Європейський Союз.

По-перше, військовий конфлікт уповільнив темпи соціально-економічних реформ, запланованих у рамках Угоди про асоціацію України з ЄС, і ускладнив впровадження рекомендацій Європейської Комісії. Зокрема, (а) реалізація деяких положень Угоди наразі надто складна і ефективніше їх виконувати у мирний час; (б) загальноєвропейські стандарти у сфері законодавства щодо внутрішніх політичних процесів потребують адаптації до умов воєнного стану та активних бойових дій.

По-друге, попри низку важливих заходів ЄС, спрямованих на відкриття торгівлі з Україною та інтеграцію її в європейський внутрішній ринок, війна призвела до зниження зацікавленості й активності європейських бізнес-партнерів. Це пов'язано з внутрішньополітичними проблемами України, які створюють ризики та невизначеність для інвестицій і бізнесу. Крім того, європейські компанії зіткнулися з уже згаданими труднощами.

По-третє, війна перетворила Україну на постійного реципієнта

міжнародної допомоги: за оцінками експертів, іноземні фінансові внески покривають близько третини видатків українського бюджету [101].

По-четверте, через російську експансію Україна змушена спрямовувати значні ресурси на оборону. Київ утримує військову присутність уздовж 1000 км кордону та нарощує фінансування армії. У проєкті бюджету на 2025 рік на оборону й безпеку передбачено близько 26 % ВВП — більше, ніж у попередні роки.

Російсько-українська війна на виснаження сповільнює процес євроінтеграції, оскільки політична увага зосереджена на питаннях безпеки. Водночас підтримка ЄС залишається критично важливою. Союз демонструє солідарність, підтримуючи територіальну цілісність України, засуджує агресію, не визнає анексії, надає військову, фінансову та гуманітарну допомогу, посилює санкції, підтримує біженців і сприяє реформам.

Нижче наведені ключові напрями допомоги Україні з боку Європейського Союзу.

Політична та дипломатична підтримка. Від початку російської агресії у лютому 2014 року європейські інституції — Європейська Рада, Європарламент, Єврокомісія — послідовно формували і реалізовували стратегію підтримки України в протистоянні країні-агресору. Разом із партнерами ЄС впровадив активну політику засудження та міжнародної ізоляції Росії, що призвело до:

- виключення Росії з Ради Європи;
- припинення її членства в Раді ООН з прав людини;
- засудження російської агресії на міжнародних майданчиках — ООН, ЄС, ПАРЄ, НАТО, ОБСЄ, G7, G20;
- визнання Росії державою-спонсором тероризму ПАРЄ, Європарламентом та кількома парламентами країн ЄС;
- виключення представників РФ з Парламентської асамблеї Організації Чорноморського економічного співробітництва (ПА ОЧЕС), Всесвітньої туристичної організації ООН, керівництва Ради Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO);

- позбавлення Росії права головування в Комітеті Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та виключення з інших міжнародних організацій.

Також варто відзначити, що важливі міжнародні ініціативи України, зокрема проведення самітів Кримської платформи на найвищому рівні у 2021–2022 роках та Парламентського саміту Кримської платформи у жовтні 2022 року, отримали активну підтримку від інституцій ЄС та держав-членів Союзу.

У сфері оборони, зокрема щодо постачання озброєння та військової техніки для Збройних Сил України, питання безпеки залишається надзвичайно важливим. Для Європейського Союзу, як об'єднання соціально-економічного та політичного характеру, тема оборони традиційно була чутливою і здебільшого належала до компетенції НАТО. У березні 2021 року Рада ЄС заснувала Європейський фонд миру (EPF) з бюджетом у €5,7 млрд. Цей фонд призначений для фінансування заходів у сфері безпеки та підтримки миру і став першим інструментом в історії ЄС, що фінансує постачання летальної зброї країнам-партнерам. Станом на сьогодні Україна вже отримала з цього фонду €3,1 млрд [102].

Експерти Кільського інституту світової економіки провели аналіз поставок озброєння до України і виявили, що з квітня 2022 року військова допомога з боку Європейського Союзу почала зменшуватися. Керівник робочої групи інституту «Ukraine Support Tracker» К. Требеш порівняв ситуацію в Україні з кризою єврозони та пандемією COVID-19, які також потребували значних фінансових ресурсів. Він підкреслив, що обсяг європейської підтримки наразі складає лише частину необхідних коштів, хоча ситуація вимагає значно більших зусиль [103].

Висновки експертів вказують на групу країн ЄС, які, за їхніми оцінками, надають найбільшу військову підтримку Україні. Відсотки вказують на частку експертів, які включили відповідну країну до списку найважливіших донорів, тобто, наприклад, Польща — 96%, що означає, що 96% опитаних експертів визнали її як ключового постачальника військової допомоги. Активну підтримку також надають Литва (82%), Латвія (56%) та Естонія (55%), які посідають третє та четверте місця відповідно. Серед інших країн ЄС, які суттєво підтримують

Україну озброєнням, експерти відзначають Німеччину (46%), Чехію (45%), Францію (34%) і Словаччину (30%). Нідерланди (16%) та Іспанія (13%) також згадуються як важливі донори військової допомоги [102].

Фінансова та гуманітарна підтримка України з боку Європейського Союзу стала ключовою під час широкомасштабної російської агресії. ЄС і його держави-члени активно збільшували обсяги допомоги, використовуючи грантові програми, кредити, позики та постачання гуманітарної допомоги. Станом на листопад 2022 року загальна сума залученої підтримки для української економіки, суспільства та фінансової стабільності перевищила €22 мільярди. Ця допомога охоплює макрофінансову підтримку, бюджетні кошти, а також кризову та гуманітарну допомогу. Загалом ЄС та його фінансові інституції надали €12 млрд, країни-члени — €7,3 млрд, а Європейський фонд миру — €3,1 млрд. У ці суми входить майже €5 млрд, спрямованих на покриття дефіциту державного бюджету України.

Варто відзначити, що обсяги допомоги в абсолютних цифрах різняться залежно від економічного потенціалу країн. Проте важливо звернути увагу на частку ВВП, яку країни виділяють на підтримку України. Невеликі держави ЄС, такі як Латвія (0,9% ВВП), Естонія (0,8%), Польща (0,5%), Литва (0,4%), Норвегія (0,4%), Словаччина (0,2%) та Чехія (0,2%), спрямовують значну частину свого ВВП на допомогу Україні, що суттєво перевищує показники найбільших членів ЄС — Німеччини, Франції та Італії.

У червні Рада ЄС схвалила надання Україні €9 млрд макрофінансової допомоги на рік, а також грант у €120 млн для підтримки державних інституцій. ЄІБ виділив €668 млн на першочергові потреби, а в липні в межах ініціативи «Stand up for Ukraine» було надано €500 млн бюджетної допомоги. ЄБРР виділив €1 млрд кредитів для підтримки постраждалих, а з Європейського фонду миру Україна отримала €3,1 млрд.

У грудні 2022 року Рада Європейського Союзу затвердила план регулярного надання макрофінансової допомоги Україні на 2023 рік загальним обсягом до €18 мільярдів, з виплатами до €1,5 мільярда щомісяця [59].

Варто зазначити, що обсяг фінансово-економічної підтримки України з боку ЄС менший у порівнянні зі Сполученими Штатами. Аналіз Кільського інституту світової економіки показує, що протягом восьми місяців війни ЄС суттєво відстає у підтримці України від США, а також у питаннях своєчасної доставки обіцяної допомоги. Німецькі експерти підкреслюють: «США наразі надають майже вдвічі більше допомоги, ніж усі країни та інституції ЄС разом узяті. Для великих європейських держав це є низьким показником, особливо з огляду на численні затримки у надходженні обіцяної допомоги до України» [104].

Європейський Союз активно надає регулярну гуманітарну допомогу, щоб забезпечити доступ до життєво необхідних товарів і послуг мирному населенню, постраждалому від російської агресії, як у країнах ЄС, так і в Україні [105]. Ці заходи охоплюють широкий спектр програм і інструментів, спрямованих на забезпечення водою, продуктами харчування, медикаментами, медичною допомогою, освітою, а також підтримку малого та середнього бізнесу, сільського господарства, енергетичної безпеки, кіберзахисту, відновлення малої інфраструктури тощо. З лютого по грудень 2022 року ЄС надав Україні понад 77 тисяч тонн гуманітарної допомоги.

Одним із пріоритетів гуманітарної допомоги ЄС є підтримка українських переселенців. Активовано механізм тимчасового захисту, який дозволяє їм перебувати в країнах ЄС протягом року з доступом до роботи, житла, медицини, освіти й соцпослуг. У квітні 2022 року оператори зв'язку домовилися про безкоштовний або дешевий роумінг для українців. У вересні фінансові установи зобов'язалися знизити комісії на грошові перекази та обмін валют.

Європейський Союз забезпечує постійну гуманітарну підтримку, спрямовану на надання доступу до життєво необхідних товарів і послуг цивільному населенню, яке постраждало від російської агресії як у країнах ЄС, так і в Україні. Ця допомога охоплює різні програми та інструменти, що гарантують доступ до води, продуктів харчування, медичних засобів, медичної допомоги, освіти, а також підтримують розвиток малого та середнього бізнесу,

сільського господарства, енергетичної й кібербезпеки, відновлення малої інфраструктури тощо. У період з лютого по грудень 2022 року ЄС доставив в Україну понад 77 тисяч тонн гуманітарної допомоги.

Санкції, запроваджені ЄС, іншими західними країнами та міжнародними організаціями з початку російської агресії у 2014 році, охоплюють різні сфери. Зокрема, вони включають:

- обмежувальні заходи для низки секторів російської економіки, таких як промисловість, енергетика, банківська сфера, військово-промисловий комплекс та інші;
- торговельні санкції;
- персональні санкції проти представників державно-політичного апарату РФ;
- введення візових обмежень.

Санкції ЄС та партнерів, разом із політичною ізоляцією Росії, мають стримуючий ефект, який враховується Кремлем. Вони суттєво вплинули на економіку РФ: з ринку пішли великі компанії, близько 80% банківських активів потрапили під обмеження, а \$300 млрд валютних резервів заморожено. Найбільше постраждали авіа-, авто-, видобувна промисловість і машинобудування. Санкції діють поступово, з накопичувальним ефектом у середньостроковій перспективі.

Інвестиційна привабливість України залишається проблемною, особливо в умовах війни. У 2017–2018 роках вона посіла 122-е місце зі 137 за втратами бізнесу через тероризм. Загострення агресії погіршило інвестиційний клімат: у 2022 році Fitch знизило рейтинг України до переддефолтного рівня. Водночас країна домовилася про відтермінування виплат за єврооблігаціями на €17 млрд. Наразі розробляється пілотний проєкт страхування військових ризиків разом із агентством Світового банку. Залучення інвестицій з ЄС суттєво ускладнене.

У 2022 році ЄС скасував торговельні обмеження для українських виробників, що стало важливим кроком підтримки бізнесу в умовах війни. Лібералізація торгівлі дозволила зміцнити позиції українських товарів на європейському ринку та розширити експорт. Скасування мит, зокрема на

продукцію з обмеженими квотами (мед, томати, кукурудза, м'ясо птиці, соки, тютюнові вироби тощо), дало суттєві переваги аграрному та промислового сектору. Це рішення є винятковим і зазвичай застосовується лише до країн-членів ЄС.

У першій половині 2022 року Україна зберегла статус провідного постачальника промислових товарів, харчової продукції та аграрної сировини для Європейського Союзу. За цей період країна стала найбільшим експортером вершкового масла та сиру до ЄС. Обсяг експорту молочних продуктів з січня по вересень 2022 року склав 72,43 тисячі тонн, що на 11% перевищує показники відповідного періоду 2021 року. Такий приріст був обумовлений скасуванням торговельних обмежень з боку ЄС та сприятливими ринковими умовами.

Лібералізація торгівлі відкриває для ЄС можливість розширити асортимент товарів і стримати зростання цін на сільськогосподарську продукцію. Водночас скасування мит та антидемпінгових заходів щодо української металургії спрямоване на зниження дефіциту чорних металів для європейських виробників. Це створює для українських підприємств можливість глибшої переробки сировини, зокрема молочної та м'ясної продукції, відкриваючи нові ніші для українських виробників на ринку ЄС. Така тенденція може посилитися через обмеження експорту з Росії та Білорусі внаслідок економічних санкцій.

Водночас варто нагадати, що українська продукція має відповідати вимогам якості, встановленим європейськими стандартами, для успішного виходу на цей ринок.

Упродовж 2022 року було реалізовано заходи щодо функціонування секторальних “безвізів” з ЄС у таких сферах, як енергетика, митна справа, цифрові технології, транспорт та інші. Ці ініціативи відкривають нові перспективи для українських компаній та можуть сприяти збільшенню їх прибутків. Зокрема, з 1 жовтня 2022 року запрацював «митний безвіз», який забезпечив Україні можливість обміну митною інформацією з 36 країнами в режимі реального часу, впровадження спеціальних транзитних спрощень і рівних фінансових умов.

Скасування обмежень для українських виробників та впровадження «безвізових» режимів у різних сферах співпраці сприятиме посиленню економічних зв'язків і прискоренню інтеграції України у внутрішній ринок ЄС. Це стане важливою підтримкою для реалізації Угоди про асоціацію та створить умови для нового етапу євроінтеграції через переговори про вступ до ЄС. Крім того, ці ініціативи сприяють стабільності в Україні, підвищуючи її спроможність протистояти російській агресії та забезпечуючи подальший розвиток країни.

Зусилля ЄС включають політико-дипломатичну підтримку, військово-технічну, фінансово-економічну та гуманітарну допомогу Україні. Представники країн ЄС активно відстоюють підтримку України та просувають проукраїнські ініціативи в міжнародних організаціях, таких як Генеральна Асамблея ООН, Парламентська Асамблея Ради Європи, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), G7, G20, Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) та інші. Ці країни активно працюють над політичною ізоляцією Москви та сприяють міжнародному визнанню Росії як спонсора тероризму.

Санкційна політика ЄС щодо Росії продовжує оновлюватися та посилюватися. Крім того, країни ЄС забезпечують Україну широким спектром військової підтримки, включаючи постачання зброї та військової техніки, а також фінансування оборонного сектору України через Європейський фонд миру. Наприкінці 2022 року Рада ЄС ухвалила план надання Україні значної макрофінансової допомоги у розмірі €18 млрд на наступний рік.

Європейський Союз надав Україні значну гуманітарну допомогу, доставивши понад 77 тисяч тонн вантажів. Ця підтримка відіграла важливу роль у протистоянні російській агресії та стабілізації внутрішньої ситуації в країні. Водночас обсяг допомоги поки що не повністю відповідає реальним потребам, особливо в контексті захисту від ракетних атак. Поглиблення економічного партнерства з ЄС стає ключовим чинником підтримки, забезпечуючи розширення присутності українських товарів на європейських ринках. У 2022 році ЄС лібералізував торговельні відносини з Україною, скасувавши квотні та

тарифні обмеження. Це сприяє не лише подальшій інтеграції України в Європейський Союз, а й зміцненню її позицій у протистоянні агресії з боку інших держав.

У 2024–2025 роках зазначені виклики залишаються актуальними та в деяких аспектах загострюються. Військові дії тривають, що вимагає від України ще більшої концентрації ресурсів на безпековій сфері. Видатки на оборону в 2024 році склали понад 27% державного бюджету, і прогнозується, що в 2025 році ця частка зросте ще більше. ЄС продовжує надавати всебічну підтримку Україні. У грудні 2023 року Єврокомісія ухвалила програму Ukraine Facility на 2024–2027 роки з бюджетом у 50 млрд євро, з яких 33 млрд — позики, а 17 млрд — гранти, призначені для підтримки макрофінансової стабільності, реформ та відновлення.

Європейський Союз продовжує поступово розширювати санкційний тиск на Росію — у 2024 році було схвалено 13-й і 14-й пакети санкцій, які посилили експортні обмеження, розширили перелік персональних санкцій та впровадили заходи проти обходу санкцій третіми країнами. Однак ефективність санкцій стикається з викликами — частина товарів подвійного призначення продовжує потрапляти в РФ через країни Середньої Азії та Кавказу. Водночас, поглиблюється співпраця України та ЄС у сфері контролю за експортом і боротьби з обходом санкцій.

У сфері гуманітарної підтримки ЄС забезпечив продовження дії механізму тимчасового захисту для українських біженців до березня 2025 року. Загальна кількість зареєстрованих осіб під цим механізмом у країнах ЄС перевищила 4,3 мільйона осіб. Розроблено додаткові програми соціальної інтеграції, включаючи працевлаштування, медичну допомогу, навчання та мовну адаптацію, зокрема у Німеччині, Польщі, Чехії, Іспанії.

У 2025 році також триває робота над інтеграцією України до внутрішнього ринку ЄС. У 2024 році Україна офіційно приєдналася до програми “Digital Europe”, а також повноцінно реалізувала “митний безвіз”, що значно полегшило торгівлю та транскордонні перевезення. Розширюється коло секторальних “безвізів” — зокрема у сферах енергетики та транспорту [106]. Водночас

переговорний процес про вступ до ЄС залишається складним, попри позитивний сигнал щодо початку переговорів, озвучений на саміті ЄС у грудні 2023 року.

Таким чином, 2024–2025 роки характеризуються посиленням взаємозалежності Україна–ЄС на фоні тривалого конфлікту. Незважаючи на загрози, сторони продовжують співпрацю на стратегічному рівні, що формує основу для подальшої інтеграції та економічного відновлення після завершення бойових дій.

2.5 Перспективи та напрямки поглиблення співпраці України з країнами ЄС

У 2022 році розпочався новий етап у відносинах між Києвом і Брюсселем — Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що конкретизувало перспективи приєднання до європейської спільноти, стимулювало подальші реформи, стало поштовхом для влади та громадян країни і позитивним сигналом для європейських та світових інвесторів.

Наразі триває адаптація національного законодавства до європейського правового простору, поглиблюється інтеграція українського бізнесу на ринки ЄС, практично впроваджуються «безвізові» режими у різних сферах та відбувається подальша секторальна інтеграція. Успішному просуванню України на європейському шляху сприятиме реалізація ключових реформ, передбачених Угодою про асоціацію, а також виконання пакета рекомендацій Єврокомісії, що є необхідною умовою для початку переговорів про вступ до ЄС.

Євроінтеграція України відбувається на фоні масштабної російської агресії. Війна, розв’язана країною-агресором, з одного боку, засвідчила рішучість українців захищати незалежність своєї держави та європейський вектор розвитку, об’єднала націю і посилила суспільну підтримку руху до ЄС. З іншого боку, вона активізувала двосторонні процеси євроінтеграції, надала нових імпульсів політиці Брюсселя щодо України і змусила переглянути підходи й пріоритети у сфері

безпеки. Водночас війна, що призвела до значних людських втрат та фінансово-економічних збитків, вплинула на особливості руху України до об'єднаної Європи, сформувавши специфіку так званої «воєнної» євроінтеграції.

Головним елементом відносин між Києвом і Брюсселем є спільне протистояння континентальній експансії Росії, політична солідарність та воєнна, фінансово-економічна підтримка України. Наша країна тривалий час тримає оборону східного флангу ЄС, приймаючи на себе удар усієї воєнної потуги агресора. Сьогодні майбутнє Європи залежить від Збройних Сил України. Саме в цьому полягає геополітична значущість, унікальність і першочерговість євроінтеграції України.

Україна продовжує впроваджувати проєвропейські реформи, ухвалює ключові євроінтеграційні закони та посилює співпрацю з Брюсселем у різних сферах. Загалом існують підстави говорити про помітний прогрес, вагомі здобутки та позитивні зрушення на шляху до Європи.

Набуття статусу кандидата є важливим, але не остаточним етапом євроінтеграції. Тому, навіть в умовах війни, необхідно не зменшувати темпи руху до ЄС, максимально використовувати переваги нового статусу, проводити реформи, потрібні для вступу до Європейського Союзу, а також створювати умови для повоєнного відновлення України відповідно до європейських норм і стандартів.

Співпраця між Україною та ЄС у сфері енергетики є одним із ключових напрямів секторальної євроінтеграції, яка розвивалася досить активно і останнім часом, у зв'язку з російським ракетним терором, набрала вирішального значення.

У березні 2022 року електромережі України та Молдови успішно синхронізувалися з Європейською енергетичною мережею операторів систем передачі (ENTSO-E), що забезпечило стабільність енергосистеми України та можливість експорту й імпорту електроенергії. Для України це означало значні переваги — покращення інвестиційного клімату та стимулювати працювати в європейському енергетичному просторі відповідно до зрозумілих інвесторам правил і стандартів.

Для Європейського Союзу це означало зміну енергетичного ландшафту регіону та появу нового гравця в енергосистемі — України, яка має стати потужним і надійним постачальником електроенергії. В умовах енергетичної кризи, спричиненої війною, розв'язаною Росією, українська електроенергія мала посилити енергетичну безпеку ЄС, сприяти диверсифікації ринків та забезпечити доступ до енергії з низьким вуглецевим слідом.

Незважаючи на військові дії та окупацію Запорізької АЕС, Україна протягом березня–серпня здійснювала експорт електроенергії за чотирма напрямками — до Польщі, Молдови, Румунії та Словаччини. Загальна торговельна потужність була встановлена на рівні 300 МВт, а її поступове збільшення планувалося з урахуванням стабільності енергосистеми та безпеки.

Унаслідок атак на об'єкти критичної інфраструктури України протягом жовтня–грудня близько 40% енергетичних об'єктів країни зазнали значних пошкоджень, що спричинило стабілізаційні та аварійні відключення електропостачання. Російські загарбники зосередилися на трансформаторних високовольтних підстанціях НЕК «Укренерго» та обладнанні для видачі потужності на теплових електростанціях. Через ці обставини в Україні виник тимчасовий дефіцит електроенергії, внаслідок чого з 11 листопада 2022 року було припинено її експорт до країн ЄС для стабілізації внутрішньої енергосистеми.

Під час засідання Європейської Ради 15 грудня Володимир Зеленський заявив, що країна-агресор застосовує «найцинічнішу форму терору, яка коли-небудь була на нашому континенті — енерготерор» [107].

При Міністерстві енергетики створено Міжнародну консультативну раду, основними напрямками роботи якої є: забезпечення енергетичної безпеки, підтримка термінових ремонтів енергетичної інфраструктури, захист об'єктів, кібербезпека енергетичного сектору, впровадження інноваційних технологій у відновлювальні процеси енергетичної системи тощо [108].

Відновлення української енергетики з використанням новітніх технологій та посилення її інтеграції у європейську енергосистему є пріоритетним завданням. За умови відновлення мереж і об'єктів Україна отримає потенціал для експорту

надлишкової електроенергії до ЄС — приблизно 3-4 ГВт на рік з перспективою зростання до 6 ГВт на рік, включно з атомною та відновлюваною енергією (за наявності відповідних сертифікатів походження).

Розроблено численні концепції, стратегії та заходи з відновлення, які розподілені за часовими проміжками — невідкладні, середньострокові та довгострокові. Проте, прогнозувати дату завершення війни та масштаб руйнувань надзвичайно складно, оскільки бойові дії тривають, а країна повністю залежить від підтримки зовнішніх партнерів.

План відновлення України загальною вартістю \$750 млрд було оприлюднено в Лугано (Швейцарія) [109]. Особлива увага в ньому приділяється енергетичній незалежності та зеленому переходу, які оцінюються у \$130 млрд. В енергетичному блоці акцент зроблено на розвитку атомної, відновлюваної та гідроенергетики, виробництві водню і біопалива, проектах із підвищення гнучкості енергетичної системи, а також будівництві маневрових і акумулюючих потужностей. Хоча ці напрямки концептуально прийнятні, вони вимагають детальних фінансових розрахунків та економічних обґрунтувань.

Процес відновлення України неможливий без активної участі європейських партнерів, які надають регулярну макрофінансову, військову, гуманітарну та іншу допомогу. Зокрема, у травні 2022 року Єврокомісія оголосила про готовність стати ключовим партнером у відновленні України, створивши спеціальну платформу закупівлі енергії ЄС, відкриту для України, Молдови, Грузії та країн Західних Балкан. Ця платформа має на меті сприяти спільним закупівлям газу та водню, що є важливим кроком для енергетичної безпеки та стабільності регіону [110].

Водночас статус кандидата відкриває для України доступ до нових фінансових інструментів Європейського Союзу, створює можливості для більш активного виконання енергетичної складової Угоди про асоціацію та оновлення Порядку денного інтеграції України до ЄС. Про це йшлося на засіданні Ради Асоціації у Брюсселі 5 вересня 2023 року [111].

Створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (ПГ) є одним із важливих кроків у виконанні зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС. До початку широкомасштабної війни Україна вже оцінювала можливий вплив Механізму коригування витоків вуглецю (СВАМ) на вітчизняних виробників, враховуючи часові рамки запровадження податку на вуглець та його застосування. Планується створення національної системи торгівлі квотами на викиди ПГ, що базуватиметься на європейській моделі системи торгівлі викидами. У відповідності до норм ЄС, Україна вдосконалила систему моніторингу викидів, впровадивши відповідні нормативні акти, що забезпечують прозорість та ефективність контролю за викидами парникових газів.

Підвищення енергоефективності є важливим напрямом виконання міжнародних зобов'язань України. Для цього ухвалено низку законодавчих актів, які регламентують підвищення енергоефективності у будівлях, промисловості, транспорті та комунальному господарстві. Україна досягла значних успіхів у впровадженні енергозберігаючих технологій, зокрема, у переході на сучасні європейські практики в сферах енергоаудиту, енергоменеджменту та екодизайну. Розроблено та реалізуються державні програми, спрямовані на зменшення енергоспоживання. У листопаді набув чинності Закон «Про енергетичну ефективність», який створює рамкові умови для стимулювання енергоефективності у всіх секторах економіки.

Розбудова сектору відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в Україні є незворотнім процесом, незважаючи на значні руйнування в енергетичному секторі. До середини 2021 року загальна потужність ВДЕ сягнула близько 9 ГВт, що становило 15% загального балансу Об'єднаної енергетичної системи України. За період з 2011 по 2021 рік інвестиції у цей сектор перевищили €10 млрд. За даними Держенергоефективності, у 2021 році кількість домогосподарств, які встановили сонячні станції, зросла до 44,88 тисячі.

Енергозбереження має вирішальне значення для ефективного накопичення енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). У лютому Верховна Рада України ухвалила Закон, який регулює використання систем накопичення

енергії та встановлює правила ліцензування цієї діяльності [113]. Це сприятиме розвитку інфраструктури для збереження електроенергії та підвищенню стабільності енергетичної системи країни.

Зменшення залежності від імпортного газу стало одним із ключових пріоритетів України після початку російського вторгнення. Споживання природного газу знизилося на 40%, а попит на ринку задовольняється за рахунок внутрішнього видобутку (45%), запасів у підземних сховищах газу (ПСГ) — також 45% та імпорту — 10%. На початок листопада 2022 року у ПСГ було накопичено 14,7 млрд м³ газу [114]. Виконання завдання повного забезпечення внутрішнього ринку газом власного видобутку є цілком реалістичним і має важливе значення для енергетичної незалежності країни.

Створення водневої промисловості є стратегічним напрямом для України в рамках співпраці з Європейським альянсом з чистого водню. Україна визнана ключовим партнером альянсу завдяки наявності природних ресурсів, розвиненій інфраструктурі та технологічному потенціалу. В країні ведуться дослідження щодо виробництва водню з низьким вмістом вуглецю, забезпечення його конкурентоспроможної ціни та оптимальних шляхів постачання, що відкриває перспективи для експорту і розвитку нової екологічно чистої промисловості.

Протидія зміні клімату та скорочення викидів парникових газів є пріоритетними завданнями України у контексті євроінтеграції та сталого розвитку. На Конференції ООН у Глазго у листопаді 2021 року Україна представила Другий Національно визначений внесок (НВВ-2), який передбачає скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року. Крім того, Україна долучилася до міжнародних ініціатив зі скорочення викидів метану на 30% до 2030 року (відносно 2020 року) та зобов'язалася припинити використання вугілля для виробництва електроенергії до 2035 року. Ці кроки демонструють наміри країни впроваджувати ефективні заходи для боротьби зі зміною клімату відповідно до європейських та світових стандартів.

Нині понад 70% електроенергії, виробленої в Україні, є низьковуглецевою з погляду викидів парникових газів, що досягається за рахунок високої частки

атомної та гідроенергетики, а також збільшення частки відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) [115]. Україна потребує значних інвестицій та фінансової підтримки для реалізації проектів, які відповідають цілям Паризької угоди та принципам безвуглецевого сталого розвитку. У межах виконання міжнародних кліматичних зобов'язань в Україні розпочато розробку Стратегії адаптації до змін клімату та Інтегрованого національного плану з енергетики та клімату [116]. Ці документи містять аналіз поточних і прогнозованих змін клімату, оцінку вразливості до їхніх наслідків та пропонують шляхи мінімізації майбутніх економічних, екологічних і соціальних втрат.

Реалізація Європейської зеленої угоди (European Green Deal) була одним із стратегічних пріоритетів ЄС та України ще до початку війни, проте російська агресія надала цьому напрямку додаткової актуальності. Європейський Союз прийняв масштабну програму трансформації Європи у перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року. Україна також оголосила про своє зобов'язання тісно співпрацювати з Брюсселем у цій сфері. Згідно з національною економічною стратегією України, країна планує досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року [117].

Війна в Україні суттєво вплинула на європейську політику вуглецевої нейтральності та розвиток сектору відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Через загрози дефіциту енергопостачання деякі країни ЄС уповільнили реалізацію своїх стратегій зі скорочення викидів вуглецю. Зокрема, Німеччина переглянула рішення щодо закриття атомних електростанцій, а Нідерланди — щодо газових родовищ. Крім того, деякі держави, як Велика Британія та Німеччина, планують більш повільний, ніж раніше передбачався, відхід від вугільної енергетики. Це свідчить про необхідність балансу між екологічними цілями та енергетичною безпекою в умовах воєнної кризи.

З іншого боку, ЄС активно інвестує у розвиток відновлюваних джерел енергії, закріплюючи це у Плані відновлення і трансформації Європи, спрямованому на звільнення континенту від залежності від російського викопного палива до 2030 року. Особлива увага приділяється масштабному впровадженню

теплових насосів і домашніх сонячних електростанцій, що сприятиме енергетичній незалежності, зменшенню викидів парникових газів і створенню сталого енергетичного майбутнього для Європи.

ЄС усвідомлює важливість підтримки сусідніх країн у подоланні енергозалежності, що відображено у Стратегії зовнішньої енергетичної взаємодії. В рамках цієї ініціативи Україна отримала значну допомогу від Європейського співтовариства, зокрема через Фонд підтримки енергетики України, створений Енергетичним співтовариством для протидії негативним наслідкам російського вторгнення. Основними донорами Фонду очікуються країни ЄС, а також міжнародні компанії та корпорації, що сприятиме швидшому відновленню та модернізації української енергетичної сфери.

Таким чином, розділ аналізує стан і перспективи торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС, виокремлюючи ключові проблеми, виклики та євроінтеграційний досвід, що дозволяє визначити ефективні стратегії подальшої співпраці. Наголошено на необхідності комплексного підходу до вдосконалення торговельних угод і механізмів.

Військова агресія вплинула на зовнішню торгівлю та економічний клімат, що потребує перегляду стратегій. Перспективними є удосконалення угод, розвиток інновацій, підвищення ефективності міжнародних механізмів та інвестування в людський капітал.

Підкреслюється важливість постійного діалогу та пошуку нових можливостей для зміцнення відносин між Україною та ЄС.

ВИСНОВКИ

Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом є стратегічним напрямом зовнішньої політики України та ключовим чинником її економічної інтеграції в європейський простір. Його розвиток ґрунтується на теоретичних засадах міжнародної торгівлі — зокрема, теорії порівняльних переваг, вільного ринку та економічної глобалізації — та практичному правовому забезпеченні, основу якого становить Угода про асоціацію між Україною та ЄС і Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ).

Європейський Союз виступає найбільшим торговельним партнером України, забезпечуючи понад 40% загального товарообігу. Торгівля між сторонами має стабільну позитивну динаміку, особливо в аграрному секторі, енергетиці, легкій промисловості та сфері послуг. Попри російську військову агресію, яка порушила логістичні маршрути, скоротила доступ до морських портів та дестабілізувала зовнішньоекономічну діяльність, торгівля з ЄС не лише збереглась, а й набула нових форм — через розширення сухопутного транзиту, цифрову кооперацію та активізацію постачання енергоносіїв.

Скасування Євросоюзом мит і квот у 2022 році стало безпрецедентним кроком підтримки українського бізнесу, що дозволило зберегти експортний потенціал у критичний період. Це рішення значно розширило доступ української продукції до європейського ринку, особливо в агросекторі.

Україна продовжує виконувати зобов'язання за Угодою про асоціацію, демонструючи поступ у сферах публічних закупівель, технічного регулювання, енергетики, екології, цифровізації та стандартизації. Зокрема, інтеграція в енергетичний ринок ЄС та зростання експорту електроенергії свідчать про перспективність участі України у сталому розвитку Європи.

Політична, економічна та фінансова підтримка з боку ЄС має вирішальне значення для збереження стійкості України. Фінансові пакети допомоги, гуманітарні програми, участь у розбудові інфраструктури та інституційна взаємодія не лише полегшують наслідки війни, а й закладають основу для післявоєнної модернізації.

У перспективі, розвиток торговельно-економічних відносин з ЄС має орієнтуватися на:

- подальшу лібералізацію торгівлі та усунення залишкових бар'єрів;
- залучення інвестицій через страхування ризиків та правову стабільність;
- розбудову спільної логістичної, енергетичної та цифрової інфраструктури;
- прискорення інтеграції України в європейські виробничі та постачальні ланцюги.

Таким чином, подальше поглиблення партнерства з ЄС є не лише відповіддю на сучасні виклики, а й запорукою довгострокової економічної стійкості, інноваційного зростання та зміцнення геополітичної позиції України як частини об'єднаної Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галик В. М. Україна в Європі і світі: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 364 с.
2. Дергачов В.А. Міжнародні економічні відносини. Підручник для вузів. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005, 368 с.
3. Теорія порівняльних переваг (Д. Рікардо). Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Comparative_advantage (дата звернення 27.04. 2025 року).
4. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). World Investment Report 2024. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024> (дата звернення 27.04. 2025 року).
5. Світовий економічний огляд, квітень 2024 р. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення 27.04. 2025 року).
6. Прямі іноземні інвестиції в Україну (1993–2024). Macrotrends. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/ukraine/foreign-direct-investment> (дата звернення 27.04. 2025 року).
7. Іноземні інвестиції в Україну. CEIC Data. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/foreign-direct-investment> (дата звернення 27.04. 2025 року).
8. США та Україна домовилися про створення спільного фонду реконструкції. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2025/apr/30/germany-spd-coalition-friedrich-merz-ukraine-volodymyr-zelensky-russia-vladimir-putin-europe-live-news> (дата звернення 27.04. 2025 року).
9. Глобальний звіт про трудову мобільність за 2024 рік. Міжнародна організація праці. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_866342/lang-en/index.htm (дата звернення 27.04. 2025 року).

10. Огляд ситуації в Україні. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) за квітень 2025 року. URL:
<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 27.04. 2025 року).
11. Потреба в кваліфікованій робочій силі в Україні за 2024 рік. Міжнародна організація з міграції. URL:
<https://www.iom.int/news/ukraine-returns-grow-demand-skilled-labour> (дата звернення 27.04. 2025 року).
12. Horizon Europe: стратегія 2020–2024. Європейська комісія. URL:
https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024_en (дата звернення 27.04. 2025 року).
13. Український форум відкритої науки 2024. OPUS Project. URL:
<https://opusproject.eu/openscience-news/ukrainian-open-science-forum-2024-a-gateway-to-open-science-advancement-in-ukraine> (дата звернення 27.04. 2025 року).
14. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Офіційний сайт. URL:
<https://www.wipo.int/portal/en/index.html> (дата звернення 27.04. 2025 року).
15. Інфляція у 2024 році. Національний банк України. URL:
<https://bank.gov.ua/en/news/all/inflyatsiya-u-2024-rotsi-spoivilnilasya-do-52-natsionalniy-bank> (дата звернення 27.04. 2025 року).
16. Торговельний баланс України. Trading Economics. URL:
<https://tradingeconomics.com/ukraine/balance-of-trade> (дата звернення 27.04. 2025 року).
17. ЄБРР та IFC нададуть \$435 млн українській телеком-компанії. Reuters. URL:
<https://www.reuters.com/world/uk/ebrd-ifc-provide-435-mln-ukraines-newly-merged-telecoms-firm-2024-10-10> (дата звернення: 01.05.2025).
18. Програма EFF для України – огляд за жовтень 2024 року. Міжнародний валютний фонд. URL:
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/10/06/ukraine-eff-review> (дата звернення: 01.05.2025).
19. Ukraine Investment Forum 2024 catalyses EU-private capital commitments. European Bank for Reconstruction and Development. URL:

- <https://www.ebrd.com/news/2024/ukraine-investment-forum-2024-catalyses-eu-private-capital-commitments.html> (дата звернення: 01.05.2025).
20. Annual Review Ukraine 2024. Європейський банк реконструкції та розвитку. URL: <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine> (дата звернення: 01.05.2025).
21. Розширення виробництва у Львові 2024. Офіційний портал Bosch Україна. URL: <https://www.bosch.ua/news-and-stories/> (дата звернення: 01.05.2025).
22. Іноземні інвестиції в агросектор у 2023–2024 рр. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
23. EIB support to Ukraine – 2024 updates. European Investment Bank.. URL: <https://www.eib.org/en/projects/regions/enlargement/ukraine/index.htm> (дата звернення: 01.05.2025).
24. Тилігульська ВЕС – перша черга. Офіційний сайт DTEK. URL: <https://www.dtek.com> (дата звернення: 01.05.2025).
25. IT-галузь України у 2024 році: аналітика та прогнози за 2024 рік. IT Ukraine Association. URL: <https://itukraine.org.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
26. EBRD Annual Report 2024: Record €2.4bn investment in Ukraine. European Bank for Reconstruction and Development. URL: <https://www.ebrd.com> (дата звернення: 01.05.2025).
27. Зовнішня торгівля України товарами за 2024 рік (експрес-випуск). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2025/bl/02/bl_ZT_2024.pdf (дата звернення: 01.05.2025).
28. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayin-u-pidsumky-2024-roku> (дата звернення: 01.05.2025).
29. Україна в 2024 році експортувала зерна на \$9,4 млрд - це другий результат після рекордного 2019-го. Forbes Україна. URL:

- <https://forbes.ua/news/ukraina-v-2024-rotsi-eksportovala-zerna-na-94-mlrd-tse-drugiy-r-ezultat-pislya-rekordnogo-2019-go-13012025-26239> (дата звернення: 01.05.2025).
30. Українська економіка у 2024 році: спецвипуск Трекеру. Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024 (дата звернення: 01.05.2025).
31. Як ф'ючерси використовуються для хеджування позиції? Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/06/futureshedge.asp> (дата звернення: 01.05.2025).
32. Хеджування валютного ризику при імпорті кукурудзи в Мексику. CME Group. URL: <https://www.cmegroup.com/articles/2024/hedging-fx-exposure-in-mexican-corn-imports.html> (дата звернення: 01.05.2025).
33. Види посередників у каналах розподілу. Super Business Manager. URL: <https://www.superbusinessmanager.com/types-of-intermediaries-in-channel-of-distribution/> (дата звернення: 01.05.2025).
34. Біржа EEX показала зростання доходів на 16% у 2024 році завдяки зростанню обсягів торгів електроенергією. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/eex-bourse-saw-16-revenue-growth-2024-power-volumes-grew-2025-04-28/> (дата звернення: 01.05.2025).
35. Огляд стану глобальної торгівлі, 2024 рік. Світова організація торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/trade_report24_e.htm (дата звернення: 01.05.2025).
36. Глобалізація та економічна взаємозалежність: прогноз на 2024 рік. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: <https://www.oecd.org/economy/globalization-economic-interdependence-2024.htm> (дата звернення: 01.05.2025).
37. Звіт про інтеграцію світової торгівлі – 2024. Світовий економічний форум. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-trade-integration-2024> (дата звернення: 01.05.2025).

38. Світова торгівля досягла рекордних \$33 трлн у 2024 році завдяки послугам та країнам, що розвиваються. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD). URL:
<https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-33-trillion-2024-driven-services-and-developing-economies> (дата звернення: 01.05.2025).
39. Світова торгівля знижується: торговельні новини квітня 2025 року. Світовий економічний форум (WEF). URL:
<https://www.weforum.org/stories/2025/04/global-trade-decline-2025-international-trade-stories-this-month> (дата звернення: 01.05.2025).
40. Бураковський І.В. Україна і європейська інтеграція. Політика і час. 2000. №3-4. 14 с.
41. Tariffs: Definition, Types and Effects. Світова організація торгівлі (WTO). URL:
https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tariff.htm (дата звернення: 01.05.2025).
42. Роль тарифів у світовій торгівлі 2024 року. Світовий банк. URL:
<https://www.worldbank.org/en/topic/trade/brief/tariffs> (дата звернення: 01.05.2025).
43. Прогноз щодо торгівлі та субсидій на 2025 рік. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL:
<https://www.oecd.org/trade/topics/subsidies> (дата звернення: 01.05.2025).
44. Світова торгівля досягла рекордних 33 трлн доларів у 2024 році. ЮНКТАД. URL:
<https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-33-trillion-2024-driven-services-and-developing-economies> (дата звернення: 01.05.2025).
45. Тарифи чи квоти: у чому різниця? Всесвітній економічний форум. URL:
<https://www.weforum.org/agenda/2023/11/tariffs-vs-quotas-explained> (дата звернення: 01.05.2025).
46. Китай активізує просування юаня у світі, користуючись ослабленням позицій долара. Рейтер. URL:
<https://www.reuters.com/world/china/china-ramps-up-global-yuan-push-seizing-retreating-dollar-2025-04-29/> (дата звернення: 01.05.2025).

47. Міжнародна торгівля – Європейський Союз. Глобальні довідники практики: International Trade 2025 – EU. Chambers and Partners. URL: <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/international-trade-2025/eu> (дата звернення: 01.05.2025).
48. Угода про регіональні торговельні об'єднання. Світова організація торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm (дата звернення: 01.05.2025).
49. Світова торгівля у 2025 році: стійкість в умовах тиску. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). URL: <https://unctad.org/news/global-trade-2025-resilience-under-pressure> (дата звернення: 01.05.2025).
50. Статистика експорту/імпорту товарів. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
51. Enlargement Package. European Commission. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
52. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.05.2025).
53. Україна та ЄС розпочинають підготовку до укладення Угоди АСАА. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraine-ta-yes-rozpochynaiut-pidhotovku-do-ukladennia-ugody-aaaa-ta-vzaiemnoho-vyznannia> (дата звернення: 01.05.2025).
54. Association Implementation Report on Ukraine (March 2025). European Commission. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
55. Joint Statement 2023. EU-Ukraine Association Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023> (дата звернення: 01.05.2025).
56. Статистика зовнішньої торгівлі за 2023 рік. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).

57. EU extends suspension of import duties on Ukrainian exports until 2025. Council of the EU. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13> (дата звернення: 01.05.2025).
58. Ukraine joins the Single Market Programme. European Commission. URL: <https://commission.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
59. Рішення щодо відкриття переговорів про членство України в ЄС. Європейська рада. URL: <https://www.consilium.europa.eu/uk/press> (дата звернення: 01.05.2025).
60. Зовнішня торгівля України товарами у 2023–2024 роках. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
61. Шляхи солідарності: логістика торгівлі між ЄС та Україною Європейська комісія. URL: <https://transport.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
62. Звіт щодо розширення ЄС: Україна. Європейська комісія. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
63. Митний союз ЄС. Офіційний вебсайт Європейської Комісії. URL: <https://taxation-customs.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
64. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://eu-ua.org> (дата звернення: 01.05.2025).
65. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
66. EU-Ukraine Association Agreement. European Union External Action. URL: https://www.eeas.europa.eu/ukraine/eu-ukraine-association-agreement_en (дата звернення: 01.05.2025).
67. Implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). European Commission. URL: <https://trade.ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
68. Інвестиційне співробітництво Україна – ЄС. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/tradeandeconomic/ukraine-eu-investments> (дата звернення: 01.05.2025).
69. Євроінтеграція: адаптація законодавства України до права ЄС. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).

70. Угода про асоціацію: вплив на економіку. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
71. Обмежувальні заходи ЄС проти Росії та анексованих територій. Європейська Комісія. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
72. Ukraine-EU trade in goods and services 2023. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 01.05.2025).
73. Статистика експорту України до ЄС. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
74. EU exports to Ukraine 2023. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 01.05.2025).
75. Україна подала заявку на членство в ЄС. Офіс Президента України. URL: <https://president.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2025).
76. . Рішення щодо тимчасової лібералізації торгівлі з Україною. Рада Європейського Союзу. URL: <https://www.consilium.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
77. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Європейська Комісія. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 01.05.2025).
78. Відносини між Україною та ЄС. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations#:~:text=The%20EU%2DUkraine%20Association%20Agreement%20replaced%20the%20EU%2DUkraine%20Partnership,political%20association%20and%20economic%20integration> (дата звернення: 01.05.2025).
79. Торговельно-економічне співробітництво. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations/trade-and-economic-cooperation> (дата звернення: 01.05.2025).
80. Аналітичний звіт: Експортно-імпортні операції України у 2024 році. Business Inform. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2025-2_0-pages-39_46.pdf (дата звернення: 01.05.2025).

81. У січні 2025 імпорт перевищив експорт на 2,3 млрд доларів. Skilky-skilky.info. URL:
<https://skilky-skilky.info/u-sichni-2025-import-perevyshchyv-eksport-na-2-3-mlrd> (дата звернення: 01.05.2025).
82. EU Trade relations with Ukraine. Європейська комісія. Brussels: European Commission, 2025. URL:
https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 01.05.2025).
83. EU-Ukraine trade in goods – detailed statistics by product groups. Brussels: Directorate-General for Trade, 2025. URL:
https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 01.05.2025).
84. Можемо знову розірвати зернову угоду, але не блокуватимемо зерно для Туреччини. Thomson Reuters Products. 2022. URL:
<https://www.reuters.com/world/russia-resume-participation-black-sea-grain-deal-defence-ministry-2022-11-02/> (дата звернення: 01.05.2025).
85. Росія підтвердила, що чорноморську зернову угоду продовжено на два місяці. Thomson Reuters Products. 2023. URL:
<https://www.reuters.com/world/europe/russia-confirms-black-sea-grain-deal-renewed-two-months-2023-05-17/> (дата звернення: 01.05.2025).
86. Рік Чорноморської ініціативи: Ключові факти і цифри. Новини Організації Об'єднаних Націй. 2022. URL: <https://news.un.org/en/story/2023/07/1138532> (дата звернення: 01.05.2025).
87. Зовнішня торгівля ЄС з Україною – останні тенденції. Євростат. URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments (дата звернення: 01.05.2025).
88. Мита ЄС стримують імпорт кукурудзи з США. Reuters. URL:
<https://www.reuters.com/markets/commodities/eu-tariffs-curb-us-corn-imports-soy-low-risk-now-2025-04-09> (дата звернення: 01.05.2025).

89. Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?id=277a453d-61dd-4c76-9642-2bbe7d77c30e&lang=uk-UA> (дата звернення: 01.05.2025).
90. Ю. О. Цибулько. Сучасний стан інвестиційної політики в Україні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2024. № 4. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/4_2024/25.pdf (дата звернення: 05.05.2025).
91. Спільний успіх: інвестиції ЄС в український бізнес та підтримка на шляху інтеграції. EU Neighbours East. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/spilnyj-uspih-investytsiyi-yes-v-ukrayi-nskyj-biznes-ta-pidtrymka-na-shlyahu-integraciyi> (дата звернення: 05.05.2025).
92. ЄС запускає заклик до європейського бізнесу інвестувати у відновлення та реконструкцію України. EEAS Delegation Ukraine. – URL: https://eeas.eu.com/delegations/ukraine/ес-запускає-заклик-до-європейського-бізнесу-інвестувати-у-відновлення-та-реконструкцію-україни_uk (дата звернення: 05.05.2025).
93. International Investment Trends in Ukraine 2024. OECD / UNCTAD. URL: <https://www.facebook.com/groups/repository.ukrintei/posts/2372102586464093> (дата звернення: 05.05.2025).
94. Висновок щодо заявки України на членство в ЄС. Європейська комісія. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802 (дата звернення: 05.05.2025).
95. . Результати роботи Рад Європейського Союзу. Рада Європейського Союзу. 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/media/60797/st15935-en22.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
96. Розвиток інфраструктури та євроінтеграція. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL:

<https://mtu.gov.ua/content/rozvitok-infrastrukturi-ta-evrointegraciya.html> (дата звернення: 05.05.2025).

97. Досягнення та виклики європейської інтеграції України, Journal of European economy. 2021. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1543/1534> (дата звернення: 05.05.2025).

98. Хліб у країнах Європи подорожчав на 18% за 2022 рік. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/20/691651/> (дата звернення: 05.05.2025).

99. Цьогоріч із Європи видворили понад 400 російських шпигунів - глава МІС. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3615858-cogoric-iz-evropi-vidvorili-ponad-400-rosijskih-spiguniv-glava-mi5.html> (дата звернення: 05.05.2025).

100. Європарламент визнав РФ державою - спонсором тероризму й закликав до її міжнародної ізоляції – резолюція. Інтерфакс-Україна. 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/873954.html> (дата звернення: 05.05.2025).

101. Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 жовтня. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/6/692303/> (дата звернення: 05.05.2025).

102. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі Центр Разумкова. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

103. З квітня європейська військова допомога Україні йде на спад. Європейська правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/18/7363755> (дата звернення: 05.05.2025).

104. ЄС «майже вдвічі» відстає від США у допомозі Україні, вказують німецькі аналітики. Голос Америки. 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6784769.html> (дата звернення: 05.05.2025).

105. ЄС продовжує надавати необхідну гуманітарну допомогу Україні. Євроінтеграційний портал. 2022. URL: <https://>

eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/yes-prodovzhuye-nadavaty-neobhidnu-gumanitarnu-dopomo-gu-ukrayini (дата звернення: 05.05.2025).

106. Секторальна інтеграція України до ринку ЄС. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2025).

107. Макрофінансова підтримка України та посилення санкцій ЄС проти Росії - це також зброя в захисті свободи. Виступ Президента на засіданні Європейської Ради. Інтернет-представництво Президента України, 15 грудня 2022 р. URL: <https://>

www.president.gov.ua/news/makrofinansova-pidtrimka-ukrayini-ta-posilennya-sankcij-yes-79889 (дата звернення: 05.05.2025).

108. При Міністерстві енергетики України створено Міжнародну енергетичну консультативну раду високого рівня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/pri-minenergo-stvoreno-mizhnarodnu-energetichnu-konsultativnu-radu-visokogo-rivnya> (дата звернення: 05.05.2025).

109. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2025).

110. Energy security: Commission hosts first meeting of EU Energy Purchase Platform to secure the Supply of gas, LNG and hydrogen. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2387 (дата звернення: 05.05.2025).

111. Спільний прес-реліз за підсумками 8-го засідання Ради Асоціації між ЄС та Україною. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilnyi-pres-reliz-za-pidsumkami-8-ho-zasidannia-rady-asotsiatsii-mizh-ies-ta-ukrainoiu> (дата звернення: 05.05.2025).

112. Декарбонізація української енергетики (економіки): вплив російської агресії, амбітні цілі та потенційні можливості для України в післявоєнний період. Центр Разумкова. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/10/26/2022-Decarbonisation.pdf>. (дата звернення: 05.05.2025).

113. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та "зеленої" трансформації енергетичної системи України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 82, ст.301. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
114. Запаси газу в ПСГ України на початок листопада досягли 14,7 млрд. м3 газу. «Нафтогаз», Енергореформа. 2022. URL: <http://reform.energy/news/zapasi-gazu-v-psg-ukraini-na-pochatok-listopada-dosyagli-147-mlrd-kub-m-gaza-naftogaz-20901> (дата звернення: 05.05.2025).
115. Декарбонізація української енергетики (економіки): вплив російської агресії, амбітні цілі та потенційні можливості для України в післявоєнний період. Центр Разумкова. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/10/26/2022-Decarbonisation.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
116. Україна співпрацює з Energy Community щодо імплементації четвертого енергетичного пакету. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3497130-ukraina-spivpracue-iz-energy-community-sodo-implementacii-cetvertogoenergeticnogo-paketu.html> (дата звернення: 05.05.2025).
117. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова КМУ від 3 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
118. Політика і теорія міжнародної торгівлі. Creative Commons. 2012. URL: <https://2012books.lardbucket.org/books/policy-and-theory-of-international-trade/> (дата звернення: 05.05.2025).
119. Перешкоди для вільної міжнародної торгівлі: актуальні проблеми принципу свободи транзиту. LEX PORTUS. 2018. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12368> (дата звернення: 05.05.2025).

120. Extra-EU trade in goods – Ukraine. URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_intertrd/default/table (дата звернення: 05.05.2025).
121. EU trade with Ukraine – latest developments. Офіційний сайт Євростату. URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments (дата звернення: 05.05.2025).
122. Trade in goods with Ukraine in 2024. Офіційний сайт Євростату. URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250507-1> (дата звернення: 05.05.2025).
123. EU imports of maize (corn) by partner country. Офіційний сайт Євростату. URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_maiz/default/table (дата звернення: 05.05.2025).
124. EU imports of maize (corn) from Ukraine. Eurostat. URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 05.05.2025).
125. EU trade with Ukraine – latest developments. Eurostat. URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 05.05.2025).